

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

ANUL XII » NR. 506 » 12 – 18 decembrie 2015 » Săptămânal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

INTERVIU CU ANNA MORETTI ȘI MICHEL VERGÉ-FRANCESCHI,
AUTORII ISTORIEI EROTICE A CURȚII DE LA VERSAILLES

Versailles-ul reînviat: „Am vrut să umplem acest castel cu sentimente, cu emoții“

De ce am citi azi *O istorie erotică a curții de la Versailles*, volumul scris în tandem de o specialistă în estetică, în senzualitatea în literatură și un istoric consacrat, laureat al Academiei Franceze? Am putea găsi nenumărate explicații care să ne ferească, până la urmă, de adevăr, de „vina” de a fi sinceri cu noi înșine. Realitatea este că în vremurile de glorie ale Versailles-ului, într-un anume sens, parizienii erau cam tot atât de avizi după tabloid pe cât suntem și noi astăzi. Anna Moretti și Michel Vergé-Franceschi își asumă scrierea unei istorii foarte nișate, în care lucrurile deja cunoscute sunt plasate extrem de ingenios între copertele unei cărți, cu o prospețime ademenitoare pentru cititorul contemporan.

Citiți interviul realizat de George Onofrei în » paginile 8-9

Meciul literar pe viață și pe moarte de la FILB

Răzvan Chiruță

„Patru poeți s-au bătut la Clubul Tăranului din București”, astfel ar fi sunat titlul acestui articol, dacă ar fi fost publicat într-un cotidian tabloid. Cei patru poeți s-au bătut, într-adevăr, dar în versuri, în ringul Literary Death Match, moment care a reprezentat punctul culminant al celei de-a opta ediții a Festivalului Internațional de Literatură București.

» pag. 2-3

Filarmonica din Iași, strălucire europeană în umbra sediului-ruină

Cătălin Hopulele

Filarmonica din Iași trăiește în fiecare zi a existenței sale o antiteză – una dintre cele mai vizibile, la nivel european, instituții culturale ieșene se află într-o penumbră completă în capitala Moldovei. Într-o permanentă căutare a unui sediu, improvizând spații pentru repetiții, interpretând în sălile pe care le pun alții la dispoziție, ieșenii par că au uitat de soarta uneia dintre cele mai bune orchestre din țară, ce a primit zeci de distincții internaționale.

» pag. 11

Românii e deștepți

CFR 2015

Radu Pavel Gheo

Acum câteva săptămâni a trebuit să merg la Cluj și am căutat un tren convenabil. Am găsit un accelerat de dimineață, numit mai nou și mai modest „Interregio”, și în zori, pe un frig toamnătic, am pornit spre gară.

» pag. 5

Meciul literar pe viață și pe moarte de la FILB

„Patru poeți s-au bătut la Clubul Țăranului din București“, astfel ar fi sunat titlul acestui articol, dacă ar fi fost publicat într-un cotidian tabloid.

Răzvan Chiruță

Cei patru poeți s-au bătut, într-adevăr, dar în versuri, în ringul Literary Death Match, moment care a reprezentat punctul culminant al celei de-a opta ediții a Festivalului Internațional de Literatură București (FILB). Dar afișul întregului eveniment, desfășurat între 2 și 4 decembrie, a mai inclus și alte numere de atracție: două seri în care alți opt autori, nume importante ale literaturii contemporane din Turcia, Elveția, Ungaria, Spania și România, au citit din propriile opere.

Poeme, nu upercuturi

După ce a terminat de citit versurile scrise pe burtă, Răzvan Țupa și-a scos tricoul și l-a aruncat pe jos, în aplauzele audienței. „De euglena verde nu scapi/ n-a scăpat nimeni și nici de diviziunea ei ambiguă/ Toți cei pe care îi știu au fost traumatizați de răs/ Toți cei care am urât literatura obligatorie/ și i-am spus (știu, e o rimă de om pe care îl urăște înapoi literatura)“, a citit poetul de pe brațul stâng. Răzvan Țupa și-a scris versuri pe tot corpul, chiar și pe burtă și pe picioare, și s-a prezentat cu ele mai întâi ascunse sub haine. Apoi le-a lăsat la vedere, în speranța că va câștiga Literary Death Match, primul eveniment de acest fel care a avut loc în România, la

Festivalul Internațional de Literatură București.

Conceput de către Adrian Todd Zuniga ca un meci de box, Literary Death Match nu aduce însă în ring boxeri, ci poeți care nu se năpustesc unul asupra celuilalt cu upercuturi, ci cu poeme. „Literary Death Match își propune să confrunte pe scenă patru autori care citează din creațiile proprii, fiind apoi evaluați de către un juriu. Literary Death Match a fost itinerat prin întreaga lume, iar Bucureștiul este primul oraș dintr-o țară din Europa Centrală și de Est în care Zuniga ajunge cu proiectul său“, am citit în prezentarea făcută de organizatorii FILB.

Meciul în versuri care a avut loc vineri, 4 decembrie, la Clubul Țăranului, a fost al 420-lea din istoria acestui concept. La confruntare, pe care Adrian Todd Zuniga a considerat-o la final una dintre cele mai bune zece care au avut loc în lume, au participat Tara Skurtu, poetă și traducătoare americană, Svetlana Cârstean, Răzvan Țupa și Mugur Grosu, poeți români. Juriul de la București a fost format din Bogdan-Alexandru Stănescu, președintele FILB, Lutz Vasiliu și Andrei Gheorghe.

„Poezia pe care o scriu e super amuzantă“

După ce a intrat în ring într-un halat care ar fi trebuit să ne amintească de acoperământul unui boxer, Tara Skurtu l-a lepădat pentru a ne etala rochia scurtă și strânsă pe corp a unei femei blonde, ale cărei picioare au contribuit decisiv la victoria finală, dar au stârnit și reacțiile negative ale unor poete mai timide din public, care au comentat în culise că au frivolizat poezia. „You don't know

how to give/ your word to the world this morning/ so you get out of bed, grab a shirt/ from the pile or worn shirts, take/ a walk to the cornered market“, cu aceste versuri a început Tara Skurtu duelul. „După mine vine o mască, face un semn și cade cortina/ în spatele ei trei vlăjgani cu lanternă/ pornesc în căutarea mea/ primul are un mușuroi de bunici pe față/ deci pe drum uită de mine și se rătăcește“, i-a replicat Mugur Grosu, adversarul său din prima rundă a meciului poezilor, din spatele unei măști negre. „Sunt aici în curtea interioară, fără chef,/ bând o margarita sărată. Îmi simt/ ficatul, îl ignor ca pe paharul de apă/ de azi-noapte. Am obosit să îți scriu/ întruna când ar trebui să scriu/ poeme despre loc“, a contracarat poeta americană cu o poezie pe care a citit-o în limba română. „Un rac/ atât de frumos venea plecând încât de piept mi l-am prins/ veni iar pisarul fotografie tot dispăru/ așa am rămas în istorie/ plecat/ venind“, a închis și autorul român. Până la urmă, un măr și o sticlă de apă pe care și-a turnat-o în cap Tara Skurtu au decis câștigătorul primei runde, cu argumentul juriului că poeta „și-a dorit mai mult victoria și am vrea să o vedem turnându-și doi litri de apă în finală“.

Runda a doua i-a pus față în față pe Svetlana Cârstean, „sper că vă dați seama că dacă sunt aici este pentru că sunt foarte amuzantă, realmente, și poezia pe care o scriu eu e super amuzantă, o să vă distrați foarte tare“, și Răzvan Țupa, „gata, toate hainele scoate-le, aruncă-le peste tine/ iar cine le ia se transformă în tine/ până când pentru toate astea nu inventează medicamente“. Cum poetul a

Tara Skurtu

rămas, până la finalul rundeii, doar în niște bermude galbene, a câștigat și a intrat în finala de la București a Literary Death Match. O finală strânsă, dar care nu a mai avut legătură cu poezia, ci cu silabisirea pe litere a unor nume complicate de scriitori. O departajare care a stârnit amuzamentul majorității publicului, dar și nemulțumirea aceluiași poete timide, care s-au plâns de injustețea unei astfel de departajări cum se plâng suporterii după ce echipa lor de fotbal a pierdut la loviturile de la 11 metri. Oricum, marea câștigătoare a Literary Death Match, ediția de România, a fost poeta americană Tara Skurtu, al cărei discurs de mulțumire a fost o înjurătură pe care a învățat-o în limba română. Pentru că, nu-i așa, înjurăturile se învață primele.

„Acum sunt sigură că nu visez“

Dar v-am povestit până acum ceea ce s-a întâmplat în cea de a treia zi a Festivalului Internațional de Literatură București. În prima zi, însă, FILB a fost deschis la Clubul Țăranului de patru autori importanți, care au citit fiecare câte un fragment din romanele lor. György Dragomán, Dana Grigorcea, Adriana Bittel și Ion Iovan s-au „confrunțat“, de asemenea, în fața publicului, dar nu în ring, ci calm, la masă. „Când deschid ochii, văd crescând pe cer, deasupra mea, un nor negru, atât de negru, încât am impresia că visez“, a început scriitorul maghiar să citească din *Rugul*, romanul său tradus anul acesta la Editura Polirom. „Parfumul intim de tei se lipește de

„Ne rămân speranța și barterele“

„Bugetul FILB nu depășește 8.000-10.000 de euro, o sumă palpabilă, nimic extravagant. Din păcate, însă, așa cum spuneam și mai înainte, nici o instituție, publică sau privată, nu și-a asumat pentru o perioadă mai lungă această «investiție». Și atunci ne rămân la dispoziție speranța, plus șirul nesfârșit de bartere pe care le activăm anual – Cărturești ne hrănește gratis oaspeții la prânz, Dacia ne prinde gratis cataloagele și afișele ș.a.m.d. –, plus colaborările cu institute străine de cultură din București: British Council, Institutul Cervantes, Institutul Balassi – Institutul Maghiar din București, Institutul Polonez, Ambasada Israelului, Ambasada Elveției“ – Oana Boca Stănescu, într-un interviu pentru Mediafax.

ziduri și de mașinile parcate de-a curmezișul pe trotuar, încheiază chiar și blana câinilor din curți și nuielele măturătorului vânjos în salopeta galbenă”, a citit și autoarea elvețiană de origine română Dana Grigorcea din romanul său *Sentimentul primar al nevinovăției*. Confruntarea nu a avut loc sub forma unui duel, în realitate autorii și-au citit fragmentele lor până la capăt, dar sub influența Literay Death Match putem să ne imaginăm că a fost un duel al cuvintelor. Așa că „la insistențele părinților, absolvise dreptul, scârbit de ceea ce memorase și convins că ceea ce va trebui să profeseze are prea puțină legătură cu democrația”, a continuat Adriana Bittel, cu lectura din volumul colectiv *Cartea simțurilor*. „Aș vrea să fiu ceva mai optimist azi, dar ieri a fost 1 decembrie. Nu pot înghiți această dată, care în 1918 ne-a ghilotinat nădejdea. (...) Pentru că ce înseamnă liberalismul? Demolarea tradițiilor senioriale. Fără valori neeridare ne prăbușim într-o țară nedospită”, a „contracarat” Ion Iovan, cu o lectură din romanul *MJC*, apărut tot anul acesta la Polirom.

„Norul e tot acolo, acum sunt sigură că nu visez și nici nu-i o

închipuire de-a mea, cerul e într-adevăr complet întunecat. E un nor de fum dens și negru, care vine dinspre locomotiva cea veche, însă nu doar coșul locomotivei fumegă....”, a revenit György Dragomán. „...o anume rază a lunii care anulează geometria străzii și un graur care vrea să imite o lătrătură în toiul nopții sau un motor care nu vrea să pornească și al cărui ecou măsoară cu precizie lungimea unei străzi”, a citit Dana Grigorcea.

„Plec de la o idee, de la o imagine și caut limbajul care să se potrivească cu ideea sau imaginea respectivă. Pot să mă servesc de toată literatura universală, pot să îmi aleg orice stil vreau care să servească poveștii. Nu mă gândesc, când mă apuc să scriu, în ce tradiție mă înscriu”, a explicat autoarea cum își construiește romanele, ca răspuns la o întrebare pusă de moderatoarea primelor două seri FILB, Adela Greceanu și Matei Martin.

„Cunoșteam durerea și simțeam în fiecare zi teroarea”

Ziua a doua a Festivalului Internațional de Literatură București a fost dedicată, de asemenea, lecturilor.

Răzvan Țupa

Juriul FILB (Andrei Gheorghe, Luiza Vasiliu și Bogdan-Alexandru Stănescu) și Mugur Grosu

Scriitorul spaniol Iván Repila, autorul turc Burhan Sönmez, Octavian Soviany și Cosmin Perța au citit din volumele lor apărute anul acesta în România (sau care sunt în curs de traducere, cum este cazul scriitorului din Turcia).

Iván Repila este considerat unul dintre cei mai importanți prozatori tineri spanioli. După ce a lucrat în publicitate, ca graphic designer și editorialist, cărțile sale au fost traduse în peste 20 de limbi. Cel mai important roman al său este cel de-al doilea pe care l-a scris, *Băiatul care a furat calul lui Attila*. „Cel Mare suspină și își pune din nou dopurile în urechi. Fratele lui a intrat într-una din acele transe, atât de frecvente în ultima vreme, în care nu pare să știe cine e și de unde vine. Cu o noapte în urmă a ținut un lung discurs despre natura umană, explicând că oamenii au fost, de fapt, vietăți marine înainte de a deveni animale terestre; zicea că e important să privești marea ca să te întorci la originile speciei tale”, a citit Iván Repila.

„Celula era rece. În timp ce eu îi spuneam povestea Doctorului, Frizerul Kamo zăcea chircit pe betonul gol-goluț. Nu aveam cu ce să ne învelim, ne încălzeam îngheșuindu-ne unul în altul ca puii de cățea. Timpul se învârtea în loc de zile întregi și nu mai deosebeam ziua de noapte”, a citit și autorul turc, considerat una dintre cele mai impresionante voci ale literaturii turce de astăzi.

„Mă bucur mult că pe lista oaspeților FILB 8 se află și un scriitor

contemporan turc, că avem șansa să descoperim literatura turcă de astăzi, să trecem dincolo de Orhan Pamuk și Elif Shafak”, l-a lăudat Oana Boca Stănescu, managerul festivalului, în prezentarea pe care i-a făcut-o pe Facebook lui Burhan Sönmez.

Dar să revenim în offline. „Apoi s-a hotărât să descrie, cu precizie, felul în care arată în mintea sa diferitele sentimente, ajungând la concluzii incredibile,

precum aceea că structura urii este piramidală și giratorie sau că plectiseala are o inconsistență vâscoasă”, a citit Iván Repila. „Cunoșteam durerea și simțeam în fiecare zi teroarea cum ne umple sufletul în timp ce eram duși la tortură. În acea scurtă pauză în care ne pregăteam să simțim durerea, omul era totuna cu animalul, sănătosul cu nebunul și îngerul cu demonul”, a încheiat Burhan Sönmez.

Tara Skurtu

Reuniunea: forța brutală a adevărului

Despre un volum devenit – în ultimii opt ani – un clasic al literaturii contemporane:

Reuniunea de Anne Enright. Vă propun să ne întoarcem către el mai ales acum, cât suntem penetrați de spiritul comercial al sărbătorilor.

Anne Enright este o scriitoare irlandeză care în anul 2007 a primit Man Booker Prize pentru romanul *Reuniunea*. Premiile acestea funcționează, în lumea literară, ca o garanție, dar pentru mine, cititor prea bătrân ca să nu cunosc ilegitimitatea oricărui clasament, în afara celor strict personale, nu înseamnă nimic. Absolut nimic. De

altfel, nici nu am remarcat repede că această informație figurează și pe coperta ediției românești, publicată prompt la Polirom, în anul 2008 (bun an și pentru literatură, și pentru lume!).

În cheștiunea cărților, am încredere doar în prietenii mei cititori. Citesc numai și numai pe baza recomandărilor acestora. Acești prieteni ai mei sunt scriitori și actori și pictori și chiar contabili. Toți citesc foarte mult și citesc foarte bine, iar eu am o încredere deplină în discernământul cuvintelor lor. Nicio dată nu am fost dezamăgit. Dar iată-mă parcursând leneș primele treizeci de pagini din *Reuniunea* întrebându-mă ce o fi găsit aici marile dramaturg contemporan care mi-a vorbit despre ea în termeni atât de elogioși. Apoi, a venit pagina treizeci și patru. Există în cărți o graniță. Vine, pur și simplu, un

fragment care te convinge că ești în povestea potrivită. În romanul *Reuniunea*, acest fragment este: „Poate c-ar trebui să trag pe dreapta, dar n-o fac: conduc și plâng tot drumul. Pe Collins Avenue, un tip blocat în traficul din sens contrar se uită la mine cum plâng și mă zbucium în cutia mea metalică luxoasă. E la o jumătate de metru de mine. E chiar acolo. Îmi aruncă o privire de profundă înțelegere și apoi alunecă încet pe lângă mine. Tuturor ni se întâmplă. Și ceea ce mă uimește, când o iau pe autostradă, nu este faptul că fiecare dintre noi pierde pe cineva, ci faptul că fiecare dintre noi iubește pe cineva. Pare o imensă risipă de energie – și toți contribuim la ea, toți oamenii care gonesc de-a lungul liniilor albe, care se întâlnesc, se îndreaptă în aceeași direcție, se depășesc. Fiecare dintre noi iubește pe cineva,

Culegătorul de harfe

Andrei Crăciun

chiar și atunci când nu mai e aici. Îmi dau seama că nu există nici un dram de logică sau folos în toate acestea“.

Citind și recitind aceste rânduri am intrat într-o capodoperă. Dincolo de ele, am văzut în Anne Enright ceea ce este: o mare scriitoare de la începutul secolului XXI, care nu se teme de adevăr și îl spune cu brutalitate, așa cum trebuie tratat întotdeauna adevărul, oricât de dureros ar fi.

În *Reuniunea*, femeia care plânge în mașină plânge moartea fratelui ei, dar nu doar atât, nu doar atât. Este o femeie dintr-o familie cu alți unsprezece frați. A avut și ea o mamă și un tată, și a avut un bun și o bunică, la care a crescut alături de fratele ei mort și nu numai, nu numai. Familia este un microcosmos în care toate legile naturii umane se dezlănțuie. *Reuniunea* este o carte de o sinceritate

radicală cu privire la iadul pe care îl traversează atâția oameni în „sănul familiei“, *Reuniunea* spulberă – cu forța adevărului – mituri teribile despre sex și despre religie. Și, mai ales, Anne Enright are curajul acestei sincerități: oamenii se nasc pe pământ pentru a muri. Ea nu evită mai vechea întrebare, acum lovită cu furie de marketingul global care propăvăduiește fericirea obligatorie: merită? Merită să aduci pe pământ alți oameni?

Am citit următoarele două sute șazeci și nouă de pagini fără să mă opresc decât pentru a mă minuna că mai există în lume scriitori care scriu căutând – așa! – adevărul, nu gloria. Aceasta din urmă rămâne o întâmplare, mai degrabă nefericită. Luați aminte: Anne Enright nu scrie impecabil estetic, dar scrie cu puterea celui care nu se ascunde. Întotdeauna mi s-a părut ceva mai mult.

La mare

Întâmplări și personaje

Florin Lăzărescu

Era prin facultate, nici nu mai țin minte în ce an. Tocmai mă apucasem să citesc *Zorba Grecul*, unde am dat de la început peste niște descrieri superbe ale întinderilor nesfârșite de ape, ale valurilor care se izbesc întruna de țârm și mi se stârnisă un dor teribil de mare (ca și acum, deodată, deși e începutul iernii). Nici nu aveam chef să citesc mai departe, ca să nu-mi fac inimă rea.

Mă plimbam prin oraș, pe o vreme de toamnă căinoasă rău, când m-am trezit fără să-mi dau seama în fața agenției CRF din Iași. M-am uitat la Plecări și-am văzut că există tren pe la 8 seara către Constanța. Am calculat paralele pe care le aveam în buzunar, am intrat, am întrebat cât costă un bilet. S-a dovedit neașteptat de ieftin. Am cumpărat

unul dus, în seara respectivă, întors, a doua zi dimineața pe la 10. Lasă că nu mă credeau colegii când le-am spus că plec la mare, nici mie nu-mi venea să pricep ce fac, pe neașteptate, pe așa vreme, singur, doar pentru câteva ore de stat acolo.

Trenul era inexplicabil de aglomerat, deși eu auzisem că circulă aproape gol în acea perioadă. Și parcă era populat cu toți bătuții de soartă: mulți, foarte mulți bătrâni, ciungi, șchiopi, oameni bandajați la cap sau cu tot felul de beteșuguri – arăta ca un tren numai și numai al cerșetorilor. În compartimentul meu, doar o singură persoană părea cât de cât normală: un tip de vreo 40 de ani, îmbrăcat curățel, liniștit, privind aiurea pe fereastră. În rest, în ordine, stăteau așa: un pitic în

vârstă, agitat, care se uita țintă la un rucsac pescăresc, așezat pe raftul de sus, ca și cum îl păzea să nu-l fure cineva. Un moș slinos, cu un picior amputat, care se tot străduia să sprijine cataligele de fereastră, fără să cadă la prima mișcare. O mamă grasă de vreo 50 de ani și un fiu de vreo 20, ambii îmbrăcați în pufoaice muncitorești, ambii având căciuli cu urechi clăpăuge pe cap, din blană de iepure, gen alea care se poartă de regulă prin Siberia. M-am strecurat printre ei și m-am așezat.

Femeia și-a strâns fiul în brațe:

— Ți-e foame, mamă?

— Daaah. Mi' foame!, a răspuns el, râzând dubios.

Părea sărac cu duhul rău de tot. Maică-sa l-a pupat drăgăstos pe-o ureche, a scos un covrig dintr-o sacoșă și i l-a dat. El i l-a smuls din mână și a început să muște cu poftă, ca dintr-o aură căzută din greșeală unui sfânt, dând din cap, fluturându-și urechile căciulii.

Trenul a luat-o din loc. Flăcăul s-a oprit brusc din molfăit, mi-a întins covrigul și m-a întrebat cu entuziasm:

— Vhreeei?!

Geva gen: „Ja, hai, halește împreună cu mine“.

— Nu, mulțumesc. Am mâncat.

Ca să ies din încurcătură, m-am

prefăcut că adorm. Ba chiar am încercat pe bune, dar nu se putea.

— Frumos a mai fost la Sfântă!, mi-a spus ologul cu glas tare, dându-mi un ghiont.

Am tresărit, am deschis ochii și nu știam despre ce-i vorba, ce să-i zic.

M-a scos din încurcătură piticul, care l-a aprobat:

— Tare bine și frumos!, a zis el, făcându-și cruce.

Abia atunci am realizat legătura între foiala din orașul meu și trenul tuturor celor bătuți de soartă: fusese la hramul Sfintei Parascheva, iar acum se întorceau acasă.

Și-a făcut câteva cruci largi și femeia:

— Mulțumesc lu' Dumnezeu și Maica Domnului că m-a' ajutat să-l aduc pe Mirel și anu' ăsta la Sfântă.

L-a strâns în brațe și l-a pupat din nou pe căciula rusească. Mirel, dita-mai goblizanul, trecuse la alt covrig, mișca ritmic din cap, își flutura bucuroș urechile căciulii din blană de iepure, ca și cum ar asculta o muzică pe care numai el o putea auzi.

A urmat o sporovăială din care reieșea cum toți îi mulțumesc lui Dumnezeu, Maicii Domnului și Sfintei Parascheva că au avut noroc, că i-au adus până aici și îi întorc

sănătoși acasă. Până și personajul tăcut, care s-a dovedit a fi mut, părea că aprobă asta din inimă.

— Da' noi stăm așa – a zis piticul la un moment dat –, nu jucăm o carte?

Mutul a sărit și i-a pus în brațe rucsacul pescăresc de pe raft. Omulețul a scos un pachet de cărți cu gagică țâtoase pe spate. Mirel a bătut bucuroș din palme. Maică-sa l-a pupat, a lăsat capul pe spate și a adormit aproape instantaneu, cu sforăituri.

Am jucat șeptică – eu, Mirel, piticul, ologul și mutul – până după miezul nopții. Numai eu și Mirel pierdeam, ceilalți aveau noroc cu carul. Apoi am adormit cu toții.

Am deschis ochii, scuturat puternic de pitic:

— Trezește-te, am ajuns acasă.

Se crăpa de ziuă. Mutul și ologul nu mai erau. Mama și flăcăul își agita urechile căciulilor rusești, îmbrăcând pufoaicele, pregătindu-se de coborâre.

Pe peronul din Constanța, ne-am spus la revedere și am întrebat-o pe femeie:

— Unde e marea?

— Încolo!, mi-a arătat ea cu mâna.

Cum am ieșit din gară, m-a lovit în nări mirosul brizei, iar pentru o clipă am avut și eu senzația că m-am întors acasă.

Știri la zi din actualitatea culturală și articolele ediției pe

www.suplimentuldecultura.ro

CFR 2015

Acum câteva săptămâni a trebuit să merg la Cluj și am căutat un tren convenabil. Am găsit un accelerat de dimineață, numit mai nou și mai modest „Interregio“, și în zori, pe un frig tomonic, am pornit spre gară.

Iubesc trenurile. Dacă aș avea puterea să las pe lume un singur mijloc de transport motorizat, aș lăsa linia ferată. Și totuși nu mai mersesem pe o rută internă (cele internaționale sunt altă poveste!) de vreo doi-trei ani, de când bătrâna cursă spre satul meu a dispărut de pe harta feroviară, după vreo sută cincizeci de ani de serviciu credincios. Nimic nu-i veșnic, așa-i? Mai ales în România, unde până și piramidele s-ar strica de mici.

În fine, ajung în gară, trec prin sala renovată recent și admir tușa de kitsch inevitabil de pe pereții ei: două tablouri mari, pictate de un zugrav cu aspirații, ce înfățișează naiv centrul Timișoarei.

Din ambele tablouri îmi sar în ochi, aproape la propriu, niște porumbi cât vulturii, grosolani, dar voinici, ce stăpânesc Piața Operei ca păsările lui Hitchcock. OK, sunt cărcotaș: e doar o gară, nu o galerie de artă!

Pe peronul mare văd ruina unei cișmele. Odinioară exista câte una pe fiecare peron, așa cum în orice haltă exista câte o fântână: un soi de ospitalitate feroviară subînțeleasă, care s-a dus și ea odată cu cișmelele. În schimb, poți cumpăra apă de la chioșcurile din gară sau de la o cișmea privată, de care s-a umplut orașul, în urma unei concesiuni acordate de primarul liberal – societate

capitalistă, nu? Mie mi-e dor de cișmelele de altădată.

Ajung pe o linie cu un tren, poate al meu. Nu există nici o tabelă, electronică sau de alt fel, care să mă asigure că am nimerit bine. Întreb ceferiștii. E bine. Se crapă de ziuă. Urc în tren. Compartimentul e rece, dar asta o să se rezolve după ce plecăm. Pe coridor e forfotă, deși nu prea multă. O voce spartă și sonoră, de om beat sau euforic, anunță că posesorul ei nu poartă izmene: „N-am izmene, ha, n-am izmene! Zău, nu port izmene! Doamnă, vrei să-ți arăt? N-am izmene pe mine, doamnă, hai să-ți arăt!“. Ies pe coridor: insul fără izmene, rufos și bărbos, râde și se trage demonstrativ de brăcinari. Doamna care ar trebui să valideze absența izmenelor e conductoarea, o femeie blajină de vreo cincizeci de ani.

Se anunță plecarea trenului, cu tot cu traseul lui îndelung – până

Românii e deștepți

Radu Pavel Gheo

la Iași – și faptul că „trenul circulă fără oprire până la stația Aradul Nou“. Accelerat, deh! Plecăm. Pe geam trec rapid depoul de locomotive, niște hale, cartierele orașului. Roțile tăcăne ritmic, plăcut. După vreo cinci minute trenul oprește undeva în câmp, la marginea Timișoarei. Stă. Stă. „Așteaptă Baia Mare!“, trâmbează de-a lungul coridorului domnul fără izmene. „Baia Mare o așteaptă, trenul de Baia Mare!“

Trece în sens opus și trenul de Baia Mare, zângănind metalic, apoi se lasă liniștea. Stăm. Stăm. Cinci minute, zece, treizeci. Îmi aduc aminte că, parcă, circulam fără oprire până la Aradul Nou. Și stăm. În compartiment se face tot mai frig. Apare conductoarea, care anunță că s-a defectat locomotiva. O fată oftează. Un domn bărbos și lat în umeri injură CFR-ul, trenurile românești, pe conductoriță și pe ministrul Transporturilor,

cu toate neamurile lor. Apoi își aprinde o țigară pe culoar. „Nu-mai să-mi zică cineva ceva!“, amenință el. Nu-i zice nimeni nimic: e dreptul lui de cetățean nedreptățit. Și stăm.

„Vine locomotivă nouă!“, anunță domnul fără izmene, plimbându-se vesel pe coridor. „Trebuie locomotivă nouă. Acum o aduce! Trebuie locomotivă nouă, o aduce din depou, da, o aduce!“ Repetă litania până ce domnul cel bărbos îl anunță că îl bate de se cacă pe el. Atunci tace și doar chicotește, uitându-se speriat în jur. Dar are dreptate. După vreo jumătate de oră dinspre Timișoara apare o locomotivă nouă – adică veche, dar funcțională. Plecăm. Trenul circulă fără oprire până în Aradul Nou.

La Cluj ajunge cu două ore întârziere. Ies din compartimentul cald și cobor. E soare, e rece, e frumos. Trenul șuieră și pleacă mai departe, spre Iași.

Partidele termină în genunchi anul 2016

Încet-încet, românii intră în pregătirile pentru Sărbători, observându-se deja cum forfota se instalează cam peste tot, mai ales prin magazine. Politicienii așteaptă și ei vacanța, după un an greu și imprevizibil, an în care toate calculele au fost date peste cap de o stradă furioasă pe cei care de 20 de ani încoace au grijă doar de buzunarul propriu, nu și de proiectele națiunii.

Vagonul cu vorbe

Florin Ghețu

A fost un an ratat mai ales din punct de vedere economic, în ciuda creșterii de peste 3%, trâmbețată de fostul guvern Ponta. Singura preocupare a celor care au condus țara în acest an a fost să nu-i supere pe bugetari, sectorul privat fiind în continuare sufocat și lipsit de perspective. În plus, nici măcar cei care vor să-și deschidă o afacere nu sunt încurajați s-o facă, ba chiar mulți au renunțat la ideea, din cauza nesigurății pe termen mediu, dar mai ales a unui Cod Fiscal neprietenos din 2016 cu antreprenorii la început de drum.

Uitați-vă la marile proiecte de infrastructură. Acolo e de fapt cheia. Stagnare pe linie și incompetență pe măsură. S-a inaugurat vreo autostradă în acest an? S-a început măcar vreun tronson de cale ferată? Nici vorbă. Ni se flutură teoria că nu sunt bani. Ba sunt. În loc să începem 100 de proiecte și să nu finalizăm nici unul, mai bine demarăm două-trei proiecte mari într-un an, le urmăm zi de zi, iar la final vom vedea și rezultatele. Se guvernează haotic, fără ținte precise, fără prognoze ferme și termene respectate.

Noul guvern Cioloș nu pare să

fi schimbat macazul. De fapt, bugetul pe 2016 nu rupe gura târgului, ci doar peticește, fără a oferi perspective încurajatoare pentru dezvoltare. Lipsesc investițiile majore, iar puțini au priceput dacă la 1 ianuarie 2017 vom avea măcar 150 de kilometri de autostradă în plus. Cel mai probabil, Cioloș a moștenit bugetul întocmit de celebrul Gheorghina, omul-orchestră din Ministerul de Finanțe.

În plan politic, a fost un an dramatic pentru majoritatea actorilor. Actualele partide sunt contestate de stradă, dar, paradoxal, continuă să domine sondajele de opinie.

Am asistat probabil la cea mai abruptă cădere politică din ultimii 10 ani. În vară, când Victor Ponta avea mari probleme cu Justiția, dar și cu propriul partid, Gabriel Oprea era socotit salvatorul stângii. Unii îl vedeau premier până în toamna viitoare, ba chiar era la un moment dat în cărți și pentru șefia PSD. Puricele n-avea cum înghiți elefantul, iar șiretul Dragnea a înțeles la timp că poate pierde partidul dacă lasă jocul liber.

În vreme ce Ponta se trata la Istanbul, Liviu Dragnea colinda țara pentru a-și asigura sprijinul filialelor

PSD. Până la alegerea sa ca președinte de partid n-a mai fost decât un pas, mai ales că Ponta făcuse parte, propunând-o pe Rovana Plumb, o figură din linia a doua social-democrată.

PSD a pierdut deocamdată premierul, dar nu și guvernarea. Palatul Victoria e înțesat în continuare de social-democrați, secretarii de stat sunt la locul lor, iar în teritoriu deconcentratele au rămas în majoritate roșii. Posibil ca acesta să fi fost și târgul pentru susținerea noului guvern, altfel PSD n-ar avea nici un motiv să meargă pe mâna lui Cioloș.

Paradoxal, PNL încheie anul având o situație mai complicată decât PSD. Liberalii se bucură că au scăpat de Ponta, dar sunt triști că nu-și pot pune oamenii în funcții. Mai mult, protestele de stradă n-au adus puncte în plus liberalilor, ci mai degrabă au scos în evidență faptul că PNL nu reprezintă încă o alternativă. Liderii liberali par să fi înțeles mesajul, însă doar niște permutări la vârf nu vor face partidul mai simpatic în ochii electoratului.

Există de asemenea o frustrare în rândul multor liberali că nu pot da buzna în ministere și că sunt

nevoii să susțină niște tehnocrați apăruți de nicăieri la Palatul Victoria. Totodată, liberalii nu știu încă planul lui Iohannis și se tem ca nu cumva noua gardă de la Palatul Victoria să nu dezvăluie mai degrabă schema viitoarei conduceri a PNL. Faptul că PNL nu știe încotro s-o apuce o arată și povestea cu nominalizarea lui Cristian Bușoi la Primăria Capitalei, un politician care nu trece de 10% în ultimele sondaje.

2015 n-a fost un an grozav nici pentru PMP-ul lui Traian Băsescu, transformat între timp în Mișcarea Populară. Cu toate acestea, fostul șef de stat a înțeles că nu are cum mușca în câteva luni din procentele PNL și încearcă să mute discursul în zona naționalismului de tip PRM. Ultimul sondaj, cel al Agenției de Rating Politic, indică o creștere pentru MP, partid ajuns la 7,5%, după ce luni bune a stat la 4-5%. Rămâne de văzut dacă tendința va fi confirmată și de următoarele măsurători.

În concluzie, n-a fost un an favorabil partidelor politice, cele două mari blocuri, PSD și PNL, mergând cap la cap. Ce va fi în 2016 și ce surprize pot să apară, discutăm într-un articol viitor.

Rockin' by myself

Dumitru Ungureanu

Un concert legendar

Minunata lume a rockului a generat o sumă de evenimente „legendare”. Atribuirea adjectivului „legendar” unui fapt, la puțină vreme după trecerea lui, pare ceva exagerat și pripit. Rockul autentic e însă un domeniu dominat de ludic, grauitate, ironie mușcătoare, parodie, autoparodie, subliminar, intertextualitate, sexualitate, instinctual și alte prostii, pe care lumea bună le face fără să și le asume, fiindcă „nu dă bine”. Sau nu dădea până de curând. De vreo două decenii, destui „rockeri” au atins vârsta, notorietatea și starea financiară corespunzătoare pentru a fi primiți cu onoruri și zâmbete strâmbte în palatele regilor și-n casele divers colorate ale președinților. Am pus între ghilimele pe acești „rockeri”, promovați cu surle, trâmbițe, televiziuni, rețele de socializare etc., deoarece sunt conformiști, cumiști și de mult îmburgheziți. Sigur, există încă rockeri proletari, răzvrățiți și inovatori care spun ce vor ei, nu ce dictează departamentul PR. Dar câți și cât rezistă ispitei banilor?

Frank Zappa a murit înainte să vadă cum rockul ajunge pilonul pe care *establishment*-ul își reconsolidează partea avariata. Mă întreb, cu melancolie, ce-ar fi făcut el în suși în anii de pe urmă, dat fiind că atitudinea sa iconoclastă, opusă tuturor normelor declarate la un moment dat corecte politic, religios ori filosofic, n-avea cum să fie pe placul bolnavilor care (con)duc omenirea spre catastrofă. Constatând ce se petrece în lume după căderea Cortinei de fier, probabil că suferea o cruntă dezamăgire, ajungând în opoziție ireductibilă cu „sistemul” pe care încercase să-l combată chiar și politic. Implicarea lui poate fi înțeleasă dincolo de contextul intern american, pentru

că Zappa a militat mereu pentru deschidere, libertate și responsabilitate. Le-a ilustrat cu strălucire în muzica și filmele sale. Precursor în folosirea tehnicilor audio HiFi și a computerelor, avangardist prin educație și structură, prolific în compoziții fără să se repete stilistic, adept și arhivar al versiunilor diferite de interpretare, Zappa n-a cântat niciodată o piesă în același fel, improvizatia de tip jazzistic fiind parcă unica lege pe care o respecta.

Un disc blu-ray vine să justifice frazele de mai sus. E vorba de *Frank Zappa – Roxy The Movie* (2015, © Zappa Family Trust, distribuit de Universal Music Group). Zappamaniacii de pretutindeni știau de spectacolele oferite norocoșilor trăitori sau trecători prin Hollywood, în 8, 9 și 10 decembrie 1973. Discul *Roxy & Elsewhere*, din 1974, le adusesse ceva-ceva din atmosferă. Fragmentele filmate în august 1974, tot la Roxy Theater, contrapunctate cu alt concert, din 1981, în fabuloasa realizare video *The Doob Room Special* (1982), ne-au lăsat, tuturor celor din partea asta a lumii, un gust indescritibil de miere & fiere. Să te plângi că „n-ai fost acolo”, e ca și cum ai regreta că nu trăiești veșnic...

În 1973 și-n vara următoare, Zappa (chitară, voce, percuție) adunase formula ideală pentru art-rock: Napoleon Murphy Brock, voce, flaut, saxofon; Ruth Underwood, percuție; Chester Thompson, baterie; George Duke, claviaturi, voce; Tom Fowler, bas. (În 1974 au lipsit Ralph Humphrey, tobe, și Bruce Fowler, trombon.) Despre concert, cuvintele mi se par redundante. Trebuie văzut. Merită subliniată performanța firmei Eagle Vision, care a restaurat pelicula în format 16:9, dându-i o frumoasă și necesară (pentru eliminarea artefactelor) patină „vintage”. Sincronizarea filmărilor a patru camere cu sunetul quadrafonic, treabă de loc simplă pentru un studio mobil cu buget redus, a fost poate cel mai greu lucru (citiți nota lui John Albarian, responsabilul care s-a achitat impecabil de sarcină). Impedimentele tehnice au ținut la sertar „legendarul” concert, iar Gail Zappa, văduva lui Frank, n-a mai apucat să se bucure de apariție, plecând recent să-și regăsească soțul în Paradis.

Frank Zappa ar fi împlinit 75 de ani pe 21 decembrie 2015.

Un excepțional tribut adus artei și memoriei lui Rudolf Barshai

La cinci ani după dispariția lui Rudolf Barshai, altist, dirijor, autor al unor remarcabile orchestrații ale *Artei fugii* lui Bach și *Simfoniei a 10-a* de Mahler, ca și al unor aranjamente și transcripții ale cvartetelor lui Șostakovici, soția sa și cei care i-au fost apropiați și l-au admirat l-au serbat anul acesta sub multiple forme. Editura germană Wolke anunță volumul de amintiri *O viață în două lumi: Epoca de aur de la Moscova și emigrația în Vest*, îngrijit de Bernd Feuchtner. O selecție din amintiri sunt prezente într-un documentar filmat cu scurt timp înaintea morții lui Barshai de Oleg Dorman, un tânăr realizator rus, și intitulat *Nota*; un DVD sub eticheta EuroArts. În sfârșit, dar nu pe ultimul loc, se situează setul de 20 de CD-uri, mare parte a lor arhive publicate pentru prima oară, *Un tribut lui Rudolf Barshai*, reunite de soția sa, cu sprijinul casei Melodia și apărute sub eticheta ICA Classics.

Născut în 1924 în apropiere de Krasnodar, educat la Moscova de mari pedagogi precum au fost Lev Zeitlin, elev al lui Leopold Auer, Vadim Borisovski (violă) și, mai apoi, Ilia Musin, pentru arta dirijorală, Barshai a fost unul dintre membrii fondatori ai Cvartetului Borodin, apoi ai celui cu scurtă existență, Ceikovski, iar din 1955 creatorul și dirijorul Orchestrei de Cameră din Moscova, o formație de celebritate mondială. Despre ea spunea, la sfârșitul vieții, că a fost singurul lui mare regret de a fi părăsit Rusia sovietică, nemaiîntâlnind ulterior, în „a doua lume”, un concert maestru de calitatea lui Evgheni Smirnov. O lume în care a emigrat în 1976...

„Fiecare din cei ce au părăsit Uniunea Sovietică a avut un motiv anume. Mi-e foarte greu să vorbesc. Este ca o rană deschisă”, declara Barshai în fața camerei

Scrisoare pentru melomani

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor Eskenasy

de filmat, adunându-și apoi puterile pentru a povesti trăirile și presiunile suferite sub regimul lui Stalin, alături de cei pe care îi iubea și de mai vârstnicii mari muzicieni prieteni, Dimitri Șostakovici, David Oistrach, Sviatoslav Richter. Cu o sentință memorabilă, Barshai spune că „istoricii vor scrie în viitor despre Stalin că a fost o personalitate politică majoră a epocii lui Șostakovici”.

Interdicțiile, cenzura, ce au atârnat în balanță la decizia de a emigra, se refereau la muzica lui Hindemith, la *Verklärte Nacht*, sextetul lui Arnold Schoenberg, la muzica unui mare compozitor rus, Alexandr Lokșin, autorul a 12 simfonii, la imposibilitatea de a dirija cea de-a 13-a *Simfonie „Babi Yar”* a lui Șostakovici pe un fundal de antisemitism. „De ce îți pierzi vremea cu Șostakovici și Prokofiev, în loc să cânti *Balada soldatului* a lui Knipper?” – îl întreba un politruc...

Ajuns în Occident, a dirijat succesiv Orchestra de Cameră a Israelului (1977-1981), Orchestra Simfonică din Bournemouth, angajat în calitate de consilier muzical între 1982-1988, Orchestra Simfonică din Vancouver (1985-1988) și, ca dirijor principal invitat, Orchestra Națională a Franței. Invitat de toate marile orchestre ale lumii, Barshai a făcut o carieră strălucitoare, înregistrând operele zeilor săi muzicali Bach, Mahler și Șostakovici, readucând la lumină muzica lui Alexandr Lokșin, realizând numeroase transcripții și aranjamente pentru orchestră de muzică de cameră.

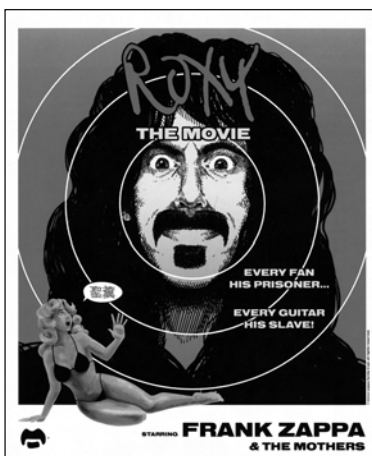
Un tribut lui Rudolf Barshai reunește pe 20 de CD-uri un tablou luminos, excepțional, al unui muzician de geniu. Admirabile interpretări ca altist (transcripții după Prokofiev, *Partita în re minor* de Bach, *Sonata pentru viola solo* de Paul Hindemith), excepționale interpretări ale unor *Triouri de coarde* beethoveniene (cu Leonid Kogan și Mstislav Rostropovici), *Quartetul cu pian nr. 1* de Gabriel Fauré și *Quintetul*

Șostakovici și membrii primului Cvartet Borodin (R. Dubinski, Nina Barshai, V. Berlinski)

cu pian al lui Șostakovici (cu prima formație Borodin și Emil Gilels, respectiv Șostakovici la pian), *Cvartetetele 1, 3 și 4* de Șostakovici (cu Julian Sitkovefki, Nina Barshai, Valentin Berlinski, Anton Saroev și Iakov Slobodkin), un CD cu primul *Quartet Ruzumovsky* de Beethoven și *Sextetul de coarde „Souvenir de Florence”* al lui Ceikovski (cu Sviatoslav Knuşevički și Rostropovici la violoncel). Numai aceste prime opt discuri ar fi suficiente pentru a ilustra caracterul excepțional al arhivelor ce alcătuiesc *Tributul* adus lui Barshai.

Li se adaugă alte 12 discuri, multe din anii de glorie ai Orchestrei de cameră din Moscova: cu muzică preclasică, cu concertele de vioară de Bach și cu *Simfonia concertantă* de Mozart în compania lui Oistrach, un disc Haydn cântat în spiritul antrenant al unui Hermann Scherchen. Șostakovici, *Simfonia a 14-a* cu Zara Doluhanova și Evgheni Nesterenko și *Simfonia de Cameră*, Dvorak (*Simfonia a 9-a*), Mahler cu ciclul *Lieder eines fahrendes Gesellen* (cu Sir Thomas Allen) și, mai ales, versiunea sa a *Simfoniei a 10-a* (cu Orchestra Simfonică Metropolitană Tokyo), un disc cu muzica lui Martinu, Bartok și Stravinski, în sfârșit un altul dedicat exclusiv lui Alexandr Lokșin și simfoniilor sale *Shakespeare's Sonnets* și *Sinfonia Stretta*, sunt toate de ascultat în monumentalul tribut adus artei lui Rudolf Barshai.

Boska Komedia, showcase-ul polonez

Din 2008, ceea ce la noi s-ar numi festival național de teatru, la polonezi se cheamă Boska Komedia (Divina comedie) și adună sub acest generic dantesc, între 4 și 13 decembrie, cele mai interesante producții ale anului. Rânduite, cum altfel?, pe trei secțiuni: Inferno, Purgatorio și Paradiso.

Inferno e secțiunea concurs și a inclus 14 spectacole, acelea care indică tendințele actuale, ceea ce se petrece mai creativ în teatrul momentului în Polonia. Secțiunea e cu premii, premiul cel mare acordându-se, de un juriu internațional, pentru cel mai bun spectacol. Valoarea pecuniară e pe măsură, 50.000 de zloți, aproximativ 10.000 de euro, puși la bătaie de Primăria Cracovia, căci, da, această platformă de expunere națională nu are loc la Varșovia, ci în adevăratul centru cultural al țării, Cracovia. Alte premii, decise de același juriu internațional, vor fi pentru categoriile standard: cel mai bun regizor, actor, actriță, scenografie, muzică și *visuals*. Și în teatrul polonez, figura proeminentă e în continuare regizorul, poate chiar mai reliefată decât la noi, cu personalități a căror celebritate a traversat demult în zona internațională. Datorită valorii școlii poloneze de teatru, dar și grație excelențelor politice culturale care promovează peste tot în lume vârful scenei naționale. Krystian Lupa, Krzysztof Warlikowski, Krzysztof Garbaczewski, Gregorz Wisniewski, Gregorz Jarzyna, Ewelina Marciniak, Monika Strzepka, Iwona Jera sunt doar câteva dintre numele care se pronunță în

multe puncte de pe harta lumii și nu de ieri, de azi. Boska Komedia e un *showcase* la care sunt invitați, prin generozitatea Institutului Polonez, critici, directori de festivaluri de peste tot pentru a vedea, alege și itinera ulterior.

Paradiso e secțiunea tinerilor regizori, a acelor îndrăzneți care, în ciuda vârstei, au atras deja atenția și succesul asupra lor. Prin noi formule de monodramă, perspective inedite asupra unor aspecte mai vechi din istoria națională ori societatea actuală, ei aduc un suflu proaspăt, necesar în orice teatru național. Câțiva și-au prezentat lucrările de licență, ca într-o pepinieră eficientă, dialogul intergenerațional fiind foarte important. Anna Karasinska, Monika Strzepka, Anna Smolar, Malgorzata Warsicka sunt câteva nume din noua generație de regizori care promit.

În Purgatorio au fost incluse evenimentele special create de „alți grei“, cum, cu subtil umor, au precizat organizatorii. Printre altele, „mult-așteptată“ producție a lui Lupa, *Heroes Square*, realizată cu trupa Teatrului Național Lituanian de Dramă. Patriarhul teatrului național polonez e în plină formă creativă și își urmărește, ca un adevărat mentor, foștii studenți.

Printre ei, și Krzysztof Warlikowski, copilul teribil al scenei poloneze, de fapt europene, pentru că numele lui apare de peste două decenii pe afișele celor mai galonate festivaluri continentale. Cea mai nouă creație a sa, *The French/ Francezul*, a fost produsă de Nowy Teatr Varșovia și coprodusă de Ruhrtriennale, Theatre National de Chaillot Paris, Comedie de Geneve, Comedie de Clermont-Ferrand, la Filature Mulhouse, Le Parvis – Scene Nationale Tarbes Pyrenees), mega-spectacolul realizat după Marcel Proust ocupând o suprafață de joc de vreo 350 mp și având o durată de 280 de minute (cu două pauze). E un spectacol despre spiritul francez, ca stare magnifică și decadentă în același timp, cel mai bine „întruchipată – zice Warlikowski – de statuia Republicii și de scaunul de toaletă al lui Ludovic al XIV-lea expus la Versailles“.

La Boska Komedia s-a jucat și ultimul Vârâpaev, *Unbearably Long Embraces/ Îmbrățișări insuportabile de lungi* (Teatrul Powszechny și Zygmunt Hubnera din Varșovia). Artistul siberian (născut și format la Irkutsk, mutat la Moscova, intrat în Europa pe la Paris, acum cu succese mondiale) pendulează în prezent între Moscova și Varșovia. Piesa a fost comisionată de Deutsche Theater Berlin, iar premiera a fost în primăvară. În broșura Boska Komedia, Vârâpaev spune că artiștii germani nu i-au înțeles textul și atunci s-a decis să-l monteze chiar el. La Varșovia. Ca format și stil, aduce destul de mult cu *Iluzii*, dar

Datul în spectacol

Olița Cîntec

povestea e alta: patru tineri în jurul a 30 de ani, Charlie, Monica, Amy și Krystof, locuind la New York, încearcă să redescopere ce înseamnă să trăiești cu adevărat. Acțiunea se petrece în „Big Apple“ și la Berlin, personajele ni se dezvăluie treptat, situațiile dramatice se răstoarnă continuu, realismul și fantasticul se împletesc. E un text idealist, cu dezvoltări stranii, scris și montat minimalist, dar mustind de semnificații profunde umane.

Într-un cu totul alt registru, năstrușnicia *A technical Question/ O chestiune tehnică*, regizată de Michal Buszewicz, aduce în lumina reflectoarelor trei mașiniști, care vorbesc despre teatru din culise, din perspectiva tehnicienilor, acei invizibili fără de care teatrul nu s-ar putea face. Un scenariu conceput inteligent, comic, utilizând replici, muzică, filmări în timp real, mișcări de decor, aduce în fața publicului istorioare reale despre scenă și spectacol așa cum doar specialiștii le știu.

Pariul prezentei ediții a fost pe tineri. Bartosz Szydlowski, directorul artistic al Boska Komedia, preciza că a ales „multe spectacole noi realizate de artiști aflați în etapa primelor încercări“, urmărind dialogul intergenerațional. În timp ce consacrații sunt definiți mai ales de atitudine critică, dezaprobare, îndoieli, amărăciune, tinerii aduc un suflu nou, distanțați de tot ceea ce înseamnă „obligatoriu și responsabilitate“.

Direcția aceasta indică intențiile polonezilor de a stimula artiștii prezentului, dar și pe cei de mâine, creându-le condiții, urmărindu-i și promovându-i atât acasă, cât și în străinătate. Boska Komedia nu e doar o platformă care constată și expune ce se petrece în teatrul polonez al sezonului, ci e un eveniment dinamic, viu, deschis dialogului. Cu multe energii convergente. La Boska Komedia, mai zice Bartosz, „teatrul nu este neapărat o armă, e mai degrabă un adăpost pentru sensibilitate și diferență“.

Pinacoteca din Petrila

Ion Barbu

Interviu cu Anna Moretti și Michel Vergé-Franceschi, autorii *Istoriei erotice a curții de la Versailles*

Versailles-ul reînviat: „Am vrut să umplem acest castel cu sentimente, cu emoții”

De ce am citi azi *O istorie erotică a curții de la Versailles*, volumul scris în tandem de o specialistă în estetică, în senzualitatea în literatură și un istoric consacrat, laureat al Academiei Franceze? Am putea găsi nenumărate explicații care să ne ferească, până la urmă, de adevăr, de „vina” de a fi sin-ceri cu noi înșine. Realitatea este că în

vremurile de glorie ale Versailles-ului, într-un anume sens, parizienii erau cam tot atât de avizi după tabloid pe cât suntem și noi astăzi. Viața privată a regilor, mondenitățile „de curte” erau subiecte care aprindeau imaginația „vulgului”. Dincolo de războaie, de măreția istoriei și de deciziile politice, viața privată a epocii nu doar își urma cursul,

dar, de multe ori, putea genera și decizii de stat sau modificări de „paradigmă” în privința moralei publice. Anna Moretti și Michel Vergé-Franceschi își asumă scrierea unei istorii foarte nișate, în care lucrurile deja cunoscute sunt plasate extrem de ingenios între copertele unei cărți, cu o prospețime ademenitoare pentru cititorul contemporan.

**Interviu realizat de
George Onofrei**

Cartea dumneavoastră seamănă foarte mult cu un roman și voiam să vă întreb de ce ați ales tocmai această manieră de a scrie o istorie.

Anna Moretti: Pentru că voiam să reînviem acest castel (n.r.: de la Versailles), un castel din piatră și verdeață care este un simbol al Franței, un simbol al monarhiei franceze, dar care era totodată un loc unde se trăia. Voiam deci să-l reînviem cu adevărat, să umplem acest castel cu sentimente, cu emoții, și consideram că un stil ușor romanțat, o scriitură puțin mai lejeră sunt mai adecvate acestui gen de carte decât maniera de a scrie a unui istoric „pur și dur”.

Pentru dumneavoastră, ca istoric foarte serios, a fost o dovadă de curaj să semnați o carte scrisă în această manieră?

Michel Vergé-Franceschi (râde): E un pic de adevăr aici, fiindcă am scris multe cărți, peste 70 de cărți de istorie pură, erudită, publicate la edituri foarte mari. Iar această carte este una de istorie și rămâne o carte serioasă, dar a trebuit să descriem poveștile de dragoste și zbunguielile amoroase, ceea ce este foarte greu de făcut pentru un istoric pur. De aceea, am fost încântat să mă asociez cu o romancieră ca să fac acest gen de muncă – de altfel, Anna Moretti scrie în momentul de față o lucrare despre o Ecaterină intimă, într-un stil deopotrivă istoric și foarte fluid, foarte lipsit de constrângeri, e ceva

foarte plăcut de citit – și am făcut această muncă cu o plăcere enormă.

Ați scris foarte mult despre Colbert, dar aici el este foarte periferic...

M.V.-F.: A, da, desigur, Colbert și Versailles... El e cel care plătește. El plătește castelul, într-adevăr, dar Colbert era un om serios, despre care nu se știe să fi avut vreă amantă, spre deosebire de Fouquet, și nu era întru totul de acord, când avea în jur de 40 de ani, să finanțeze castelul pe care Ludovic al XIV-lea voia să-l construiască la 23 de ani. Avem deci o diferență de 20 de ani între bătrânul ministru econom care face coloane cu cheltuieli și încasări și tânărul rege care ajunge în sfârșit la putere odată cu moartea mamei sale în 1666 și a lui Mazarin în 1661 și care vrea să-și copleșească tânăra amantă cu toate cadourile, cu toate momentele intime pe care cei doi pot să le aibă și să le privilegieze. Așadar, în această carte, Colbert este foarte periferic, de bună seamă, în comparație cu biografia lui Colbert pe care am publicat-o tot la Payot, cu vreo zece ani în urmă, și care a fost reeditată deja de trei ori până azi în ediția de buzunar.

Cum ați putea descrie ideea de feminitate în epocă?

A.M.: Nu se poate vorbi de feminism. Feminitatea sau, într-adevăr, ideea de feminitate...

Feminitatea, nu feminismul.

A.M.: Da. Cele două sunt legate între ele, și tocmai în această epocă apar primele opere ale domnișoarei

de Scudéry, de exemplu, despre care se spune că a fost una dintre primele feministe. Cât privește însă feminitatea la Versailles, aceasta înseamnă o femeie foarte frumoasă, dar și foarte inteligentă, pentru că, evident, având în vedere numărul pretendentelor, o femeie care era doar frumoasă nu putea să rivalizeze cu femeile spirituale. Căci, după cum știți foarte bine, este epoca persoanelor cultivate, a jocurilor de cuvinte etc., epoca în care apar saloanele literare și filosofice... Doamna de Pompadour era extrem de spirituală, citea mult, făcea mecenat, îi proteja pe filosofi... Era o femeie cu mult spirit. La fel și doamna de Maintenon, înaintea ei, care era soția lui Scarron, poetul infirm, foarte cunoscut și el, și care era muza salonului său... Feminitatea însemna să fii frumoasă și inteligentă în egală măsură. Dacă lipsea una dintre componente, nu mergea...

Ați lucrat împreună sau fiecărui și-a făcut partea lui, după care au urmat negocierile... dure?

M.V.-F.: A, nu, nici vorbă de vreo negociere dură. E o carte realizată într-o atmosferă de voie bună, de mare complicitate intelectuală. Eu făceam capitolele de istorie rând pe rând, iar Ana avea toată libertatea să scrie în stilul ei foarte fluid, foarte romanțat, foarte plăcut de citit capitole care sunt toate autentice, toate istorice, dar fără să fie îngreunate de acea povară ce i se reproșează adesea istoricului – mă refer în special la date. Tinerii spun de multe ori: „A, istoria înseamnă date și fapte!“, iar noi am vrut să arătăm în această carte că istoria înseamnă și redarea – de altfel, mai ales acesta este esențialul – vieții așa cum era. Ludovic al XIV-lea este deci un om de birou, care își petrece zece ore pe zi în cabinetul său de lucru cu miniștrii lui – Colbert, Louvois, Pontchartrain –, dar și un om al plăcerilor, care are 23-24-25 de ani și se destinde în compania unor femei foarte frumoase. Ele nu dețin puterea, însă o pot influența (chiar dacă influența lor se exercită, îndeosebi asupra suveranului, mai mult sub domnia lui Ludovic al XV-lea decât sub cea a lui Ludovic al XIV-lea).

Cum ați ales poveștile încadrate din carte? Îmi imaginez că ați consultat multe surse, ați citit mult.

A.M.: Da... În fapt, am ales aceste fragmente, le-am găsit în memoriile oamenilor vremii. Trebuia să găsim episoade care erau totuși

picante pentru a ne ilustra cartea – și, de altfel, unele episoade erau atât de picante, încât am eliminat o parte din ele ca să nu șocăm publicul. De pildă, într-un capitol descriem o servitoare care a fost biciuită pentru că Ninon de l'Enclos nu a fost servită într-un castel când voia ea. Slujnica a fost deci biciuită, dar în realitate s-a întâmplat mai mult decât atât: a fost pur și simplu violată, dată pe mâinile lacheilor. Această parte a fost eliminată, pentru că este drept că e un pic șocantă, iar cuvântul „viol“ nici nu mai apare în titlul capitolului, dar era important pentru a arăta că pretinsul feminism al lui Ninon de l'Enclos nu era deloc feminism. Fiindcă ea vorbește despre domnișoara de Scudéry – se prezintă un pasaj din scrierile acesteia cu privire la femei, la moravuri etc. –, iar apoi spune: „Pentru că te porți urât, pentru că nu ne-ai servit cum trebuia, te dăm vateților“. Prin urmare, arătam aici care era diferența, pentru a exprima faptul că Ninon era o femeie libertină, dar nu și o feministă.

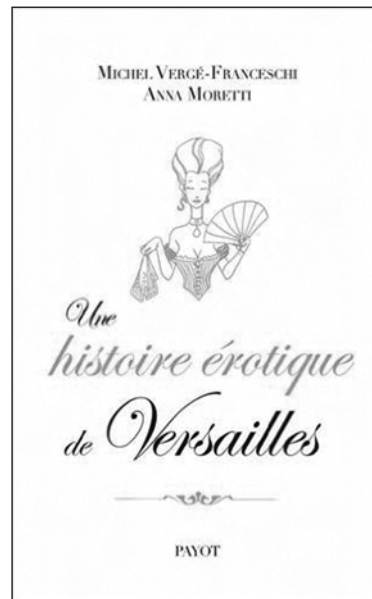
Un public care nu este familiarizat cu epoca se poate întreba: cu atâta sexualitate, cu atâtea relații, când mai avea timp Ludovic al XIV-lea să-și ducă războaiele sau să discute cu Colbert? Poate că e o manieră puțin riscantă de a scrie o istorie, pentru că epoca, cu toate problemele ei legate de politică și războaie, nu e prezentă.

M.V.-F.: Da. Esențialul domniei lui Ludovic al XIV-lea îl constituie războiul, diplomația, mărirea regatului. Aceasta este o imagine a regelui. Dar, când vedem cântecul „Après de ma blonde/ Qu'il fait bon dormir“ etc., explicația este că regele, în timpul războiului din Olanda, între 1672 și 1678 (când el are deci între 34 și 40 de ani), se luptă în fiecare zi, dar în caleașca lui stau alături trei femei cu părul blond și ochii albaștri, Maria-Tereza de Spania, domnișoara de La Vallière și marchiza de Montespan, care își petrec nopțile rând pe rând cu tânărul rege. Așadar, femeia e prezentă pe câmpurile de bătaie ca amantă a regelui, dar și ca vivandieră sau ca prostituată care urmează trupele și soldații. În consecință, războiul nu este doar o treabă de bărbați, iar când este o treabă de bărbați, poate fi și o istorie sexuală, de vreme ce este și o istorie a homosexualității. Seiful homosexualității, dacă pot să spun așa, la curtea de la Versailles este Philippe, duce d'Orléans,

fratele regelui, adică *Monsieur*. Căsătorit cu două soții succesive, Henriette de Anglia și Palatina, el este totuși un homosexual notoriu, cu o mulțime de favoriți, printre care și cavalerul de Lorraine, care e marele lui favorit, marea lui iubire, timp de vreo 30 de ani. Iar această istorie sexuală a curții de la Versailles este și o istorie a plurisexualității, a heterosexualității, a homosexualității, și toate acestea sunt erotice. Când am suprimat, de comun acord cu editorul, povestea violului, am făcut-o deoarece un viol nu corespundea subiectului, pentru că nu mai e ceva erotic, ci astăzi – ca și în trecut, dacă era denunțat – este, evident, un act pedepsit de lege. Am fost deci foarte atenți să fie o carte intens erotică, într-adevăr, dar fără să alunece pe aceeași pantă ca unele lucrări din epocă, printre care mai ales *L'Ecole des filles* (1655), care i-a servit drept carte de învățătură lui Ninon de l'Enclos și doamnei de Maintenon și este prima lucrare pornografică editată în franceză. S-au păstrat foarte-foarte puține exemplare, pentru că aproape toate au fost arse și nu a mai rămas decât cel pe care Fouquet – care era un adevărat Tartuffe, din moment ce era, chipurile, căpetenia bigoților – îl avea în garsoniera lui din Paris, lângă reședința lui privată de la Vincennes. Iar Fouquet le arăta *L'Ecole des filles*, bineînțeles, diferitelor sale amante pe care le aducea în mod regulat în această garsonieră, cu excepția doamnei de Sévigné, care i-a rezistat întotdeauna, deși Fouquet avea la dispoziție o sumedenie de femei tinere.

Parizienii își hrăneau imaginația cu viața privată a regelui. Ceea ce se întâmpla pe Pont-Neuf era un tabloid avant la lettre.

A.M.: Da, da, e cert că existau multe cântece ironice despre Ludovic al XV-lea și doamna de Pompadour, care se răspândeau în tot Parisul. Se vorbea deci despre viața regelui pe vremea aceea când, așa cum a explicat Michel în cursul conferinței, nobilimea își pierde puterea. Nu se mai poate vorbi despre război, nu se mai poate vorbi despre cuceririle de teritorii ale regelui, așa că se vorbește despre cuceririle amoroase și, începând din epoca lui Ludovic al XV-lea, se nascocesc numeroase cântece cu privire la viața sexuală a regelui, ceea ce nu exista sau exista în mai mică măsură pe vremea lui Ludovic al XIV-lea.

Dar care erau sursele lor de informații?

M.V.-F.: Oamenii vremii știu ce se întâmplă într-o lume în care nu există autoturisme, ci doar câteva trăsură, fiindcă rânđașii vorbesc, vizitiii vorbesc, vateții vorbesc, toată servitorimea și slugile... iar regele lor, la Luvru, nu e liber. E văzut cum merge pe jos de la Luvru la doamna de La Vallière, care are un apartament privat. Regele stă chiar peste drum de amanta lui și merge regulat la ea. Iar informația este violarea promiscuității epocii. La Vallière este deci încurajată să devină amanta regelui. Prezentăm acele cântece în care se spune că ea are mare dreptate să se opună atât reginei Maria-Tereza, cât și reginei-mamă, Ana de Austria, pe care legătura fiului și soțului lor cu La Vallière nu le face foarte fericite. Iar spre finalul cărții prezentăm și niște cântece care sunt aproape obscene, pentru că Maria-Antoineta nu e însărcinată nici după șapte ani de căsnicie de vreme ce soțul ei, Ludovic al XVI-lea, nu a fost încă operat de faimoasa lui fimoză. Operația îi va permite regelui să consume în sfârșit căsătoria, iar în momentul acela, pe 6 ianuarie, când se trag regii¹, oamenii cântă pe Pont-Neuf cât îi ține gura: „Ludovic, în loc să tragi regii, mai bine ai trage-o pe regină“. Poporul este informat deci în mod regulat despre deplasările unor personaje. Soldații o văd pe La Vallière venind în goana mare cu caleașca pe un câmp de bătaie, în timpul războiului cu Olanda, pentru că e foarte geloasă pe doamna de Montespan, care e pe cale să-i ia locul.

Le vorbiți despre această istorie studenților dumneavoastră?

M.V.-F.: Da, absolut! Studenții sunt întotdeauna primul nostru public, pentru că suntem cadre universitare

și avem șansa să beneficiem, Anna la Institutul de Științe Politice și la Universitatea Paris IV, iar eu la Universitatea Paris IV și, în prezent, mai ales la Universitatea din Tours, de un public studentesc. Să scrii o carte e întotdeauna foarte plăcut, dar trebuie să vorbești despre ea, iar cel mai bun public pe care îl putem avea sunt studenții noștri. Și atunci când le transmiți anumite lucruri studenților, nu trebuie să-i năucești cu date și fapte etc., ci mai ales să le arăți cum evoluează lumea, tocmai asta e interesant de-a lungul epocilor... Studenții de la Universitatea din Tours mi-au creat, fără știrea mea, un site și sunt foarte măgulit, fiindcă se numește Vergé-Franceschi forever. Ei bine, ei urmăresc aparițiile editoriale. Toți au citit *Versailles érotique*, *Colbert* sau *Ninon de l'Enclos* și e foarte plăcut să începi prin a transmite – suntem transmițători înainte de toate și ne aflăm aici pentru a transmite informații care sunt foarte greu de găsit, pentru că trebuie să cercetezi arhivele, să descoperi scrisori, să descoperi stilul epocii... De altfel, Anna a păcălit multă lume, inclusiv pe editor, plâsmuind o scrisoare a lui Villarceaux care e mai frumoasă decât dacă ar fi scris-o Villarceaux însuși către doamna de Maintenon, într-atât e de impregnată de stilul epocii, și mă amuz spunându-i că trebuie să-i ia locul lui Alexandre Dumas în anii care vin. (Râsete)

Traducere din limba franceză de Giuliano Sfichi

¹ Conform unei vechi tradiții, în Franța, de Bobotează se mănâncă o plăcintă – „plăcinta regilor“ – în care a fost ascuns un bob. Plăcinta e împărțită în bucăți, iar cel care trage bucata cu bobul devine „rege“.

Despre ce (mai) vorbesc femeile

Cincizeci de nuanțe ale feminismului (traducere de Ioana Pelehatăi, Editura Hecate) este o apariție editorială vitală: literatura feministă, feluritele voci care nu obosesc să reclame și să problematizeze nenumărate inechități de gen și de reprezentare au fost și sunt, în cea mai mare măsură, cvasi-inexistente pe piața noastră de carte, chiar dacă nu și pe cea de idei.

Alina Purcaru

Coordonat de trei scriitoare angajate, însuflețite de mult entuziasm și de la fel mult umor, Lisa Appignanesi, Rachel Holmes și Susie Orbach, volumul strânge la un loc discursuri și retorici extrem de diverse. Unele invitate își scot la suprafață propriile experiențe, în confesiuni care nu ascund nici ridicolul personal, dar nici adevărurile usturătoare pe care au ajuns să și le însușească, mai devreme sau mai târziu. Sunt texte care evocă personalități, momente revelatorii și situații cu probleme, pagini în care se discută punctual contexte ale inechităților, fie că este vorba despre tratamentul de care au parte femeile scriitoare, despre listele marilor premii literare

sau, trecând în alt registru, despre modul în care era reglementat, de exemplu, fotbalul feminin. Alte texte descriu situații care au rămas, în continuare, discriminatorii, iar altele pun în lumină revendicările actuale și problemele dintre cele mai traumatizante cu care femeile încă se confruntă. Lista e foarte lungă și ea se ajustează în funcție de medii, clase și contexte politice și culturale diferite, însă realitățile pe care le acoperă sunt în continuare de natură să atingă și să modifice drastic modul de viață al foarte multora dintre noi. Sexismul difuz, marginalizarea, obiectificarea, violențele domestice, abuzurile sau exploatarea sexuală, inegalitatea în ceea ce privește valorizarea muncii, problemele de reprezentare în media sau

dictatura industriei frumuseții sunt printre cele mai grave realități care afectează viețile femeilor, ni se (re)confirmă parcurgând textele reunite aici.

Ideea cărții se leagă, desigur, în răspăr, de titlul romanului ajuns bestseller planetar, *Fifty Shades of Grey*. În preajma unui nou val de esențialism, e foarte important ca femeile să afirme toate acele opțiuni și poziționări care pledează pentru percepția unei identități mult mai fluide și mai refractare la prescripții și încadrări. Iată cum descriu coordonatoarele această antologie: „În acest volum, 50 de femei reflectează asupra nuanțelor care le inspiră, precum și asupra a ceea ce înseamnă pentru ele și pentru cei din jurul lor să fii femeie în ziua de azi. Nu există un singur tip de feminism și un singur tip de feminist(ă). Și nici una dintre noi, cele prezente în antologia de față, n-are timpul sau energia să se autoflagezeze ori să pedepsească alte femei cu –iste și –isme punitive. Acest concert de nuanțe e un cor pe mai multe voci, e adesea dizarmonic, dar ține un ison, iar acest ison e contagios“.

Invitatele celor trei vin din medii diverse: sunt fie activiste, fie artiste, fie scriitoare, actrițe, avocate, politiciene sau teoreticiene și au, în același timp, experiența unor spații geografice și culturale radical diferite. Tonul în care povestesc variază foarte mult. Există, pe de o parte, note grave, ca cele dintr-un microeseu în care scriitoarea și activista Bidisha vorbește despre formele de ură îndreptate împotriva femeilor, dar, în același timp, există și umor, iar el se strecoară în multe confesiuni, oricât de serioase ar fi mizele. Contribuțiile fiecăreia dintre invitate, nu mai lungi de câteva pagini, sunt separate de citate din femei care nu au trecut neobservate. Am să reiau câteva, pentru a sugera, fie și în treacăt, tonalitatea din fundal: „Primele lucruri pe care le fac de dimineață sunt să mă spăl pe dinți și să-mi ascut limba“ (Dorothy Parker), „Acea care nu se mișcă nu-și văd lanțurile“ (Rosa Luxemburg) sau „Femeile sunt singurul grup exploatat din istorie a cărui neputință a fost idealizată“ (Erica Jong).

Varietatea textelor care compun

acest foarte util manual în fragmente al feminismului contemporan pune în lumină, pe de o parte, amploarea preocupărilor acestui tip de acțiune și de explorare, dar și pasiunea și entuziasmul care însoțesc conduita unor femei curajoase, nonconformiste, care cred cu toate puterile că schimbarea este posibilă și că prejudecățile, de orice culoare ar fi ele, ne sărăcesc și ne mutilează. Și-au găsit locul, în acest volum, texte de explorare a propriei poziționări în raport cu un tip de feminism care poate părea normativ, texte care evocă alte figuri feminine puternice sau texte care scot la lumină încercări intens personale ori experiența indubitabil formatoare de a fi parte dintr-un grup de acțiune. Așa este, de pildă, cel scris de scriitoarea Gillian Slovo, care își amintește perioada în care era parte dintr-un grup de femei conștiente de limitele lumii în care trăiau, convinse, în același timp, că ceva se poate face: „Ceea ce s-a dovedit în egală măsură diferit și transformator la grupurile de femei de genul aceluia din care făceam eu parte a fost că ne învățau să ne folosim viața, modul de a gândi și felul în care eram ca punct de plecare pentru a înțelege, nu doar pentru a acționa. Feminismul

nostru îmbina pasiunea de a îndrepta relele cu dorința la fel de ferventă de a ne schimba în plan personal. (...) Întâlnirile noastre lunare (oare am ales vinerea ca o afirmare a importanței legăturii noastre ca surori?) erau un *mon-tagne-russe* de revelații personale și discuții politice, intersectate cu sesiuni superamuzante în care ne foloseam de oglinzi și speculmuri ca să ne cunoaștem mai bine propriul vagin“.

Cine caută modele care să inspire și să motiveze, are în față un catalog care include din belșug astfel de repere. Cele care caută înțelepciune, confesiune în care să-și regăsească propriile neliniști și inclusiv opțiuni alternative de acțiune au de unde să aleagă. Cele care caută vocile unor scriitoare ce afirmă valorile feminismului le vor găsi aici pe Jeanette Winter-son, Siri Hustvedt, Elif Shafak, Ahdaf Soueif, Kate Mosse sau Linda Grant, ca să le enumăr doar pe cele mai cunoscute cititoarelor din România. *Cincizeci de nuanțe ale feminismului* e o carte proaspătă, contondentă, amuzantă, inteligentă, tonică, emoționată, o carte care reafirmă, optimist, faptul că schimbarea, toleranța și solidaritatea sunt în puterile noastre și că e vital să credem asta.

Sala Radio
Miercuri, 13 ianuarie 2016, ora 19.00

Orchestra de Camera Radio

Radio România

Orchestra și Corurile Radio România

In memoriam LUDOVIC BÁCS

Dirijori: **MARIUS HRISTESCU**
TIBERIU OPREA
RADU POPA
BOGDAN VODĂ

Soliști: **COSMIN BĂLEAN** - duduk
IOANA IONESCU - pian
VERONA MAIER - pian
FILIP PAPA - violoncel
MEDIANA VLAD - soprană

Lucrări de: **H. Anassian, J.S. Bach, L. Bács, F. Danzi, P. Mascagni, W.A. Mozart, Fr. Schubert**

parteneri media

parteneri

Biletele se pot achiziționa prin rețeaua www.eventim.ro sau de la casa de bilete din strada Gral Berthelot 60-64 telefon 021 314 14 20, 021 314 68 00.

eventim

Filarmonica din Iași, strălucire europeană în umbra sediului-ruină

Filarmonica din Iași trăiește în fiecare zi a existenței sale o antiteză – una dintre cele mai vizibile, la nivel european, instituții culturale ieșene se află într-o penumbră completă în capitala Moldovei. Într-o permanentă căutare a unui sediu, improvizând

spații pentru repetiții, interpretând în sălile pe care le pun alții la dispoziție, ieșenii par că au uitat de soarta uneia dintre cele mai bune orchestre din țară, ce a primit zeci de distincții internaționale. Cu un sediu care depinde de o semnătură, managerul Bujor

Prelipcean promite că Filarmonica nu a uitat de Iași și că, dacă vor fi sprijiniți și li se va cere, orchestra va cânta marșul triumfal în 2021 și va duce ecoul cultural al Capitalei Culturale din sânul Moldovei în toate colțurile Europei.

Cătălin Hopulele

Bujor Prelipcean, directorul Filarmonicii, crede că paleta culturală din Iași e întinsă pe o pânză pestriță. În loc să fie o culoare unică „sau un tricolor“, în Iași lumea culturală este împânzită, divizată, chiar fărâmițată. „Vă spun asta gândindu-mă că un oraș ca Iașul, care aspiră la înaltul titlu de Capitală Culturală Europeană, care este foarte mare, iar căciula lui ne cade pe gât, nu se oprește în dreptul nasului, trăiește din tradiții, din tot ce a avut el cândva, din amintiri“, spune acesta. Filarmonica de Stat „Moldova“ însă nu trăiește din amintiri. În ciuda tuturor neajunsurilor, orchestra, corul, cvartetul Ad Libitum și cvartetul Voces sunt nume recunoscute național și internațional, chiar dacă în Iași acestea nu se bucură de aceeași apreciere. „Eu stau și mă întreb cât mai poate suporta Iașul. Nu de mine, ca muzician, mă plâng, ci de colectivul Filarmonicii, care este de o inestimabilă valoare, și îmi dau seama că cei din Iași nici nu remarcă adevărata-i valoare. Nu mă bat cu

cărămida în piept să vă spun ce turnee formidabile am avut, inclusiv în Canada sau SUA, dar nu este colțisor în Europa unde să nu fi ajuns să cântăm, poate doar în Albania“, spune Bujor Prelipcean.

Umbra lui Simirad. La Filarmonică

Momentan, orchestra instituției culturale are doar doi concertmaștri și se luptă să își completeze toate posturile. În 2012, când acestea s-au desființat, aproape 37 de membri au plecat într-o singură dimineață, iar acum se desfășoară concursuri pentru completarea posturilor, dat fiind și faptul că s-au deblocat și multe dintre ele. Astfel, colectivul orchestrei are 78 de membri și se încearcă ca acesta să ajungă iar la 104, în timp ce la cor sunt 78 de persoane angajate, ideal fiind 87.

Filarmonica are și o situație juridică și administrativă aparte. Aceasta este o instituție care a fost subordonată Ministerului Culturii, dar în 1996 a trecut în subordonare directă Primăriei Municipiului Iași, care a pasat-o la rândul

ei, pe vremea lui Simirad, în 1999, către Consiliul Județean, în subordonarea căruia se află și astăzi. În ceea ce privește sediul de pe Cuza Vodă, și acesta are un istoric zbuciumat. Clădirea de acolo are trei corpuri, unul dintre ele, renovat, fiind sediul administrativ al Universității de Arte „George Enescu“ din Iași. Însă proprietatea clădirii a fost retrocedată Episcopiei Romano-Catolice din Iași, care a dat-o pentru 25 de ani în gestiune gratuită Filarmonicii (Corpul B) și Universității (Corpul A), cel de-al treilea corp fiind împărțit de UAGE și de Colegiul „Octav Băncilă“. Însă de la finalul stagiunii din 2013, Filarmonica nu mai poate găzdui nici un spectacol în sala mare din corpul ei de pe Cuza Vodă, fiindcă sediul a fost marcat ca fiind cu risc seismic, fundația fiind înșesată cu crăpături care se întind până la nivelul tavanului. Pe riscul lor, membrii orchestrei și ai corului încă mai repetă în sălile de acolo, în așteptarea unei soluții.

Iar această soluție, care poate readuce o strălucire colectivului Filarmonicii, a fost găsită de către

conducerea instituției în colaborare cu municipalitatea – construirea unei noi săli în locul Cinematografului Victoria. Conform lui Bujor Prelipcean, există o înțelegere între Primărie și RADEF ca municipalitatea ieșeană să preia în proprietatea ei cele două cinematografe, Victoria și Republica. Însă toată această înțelegere stă în semnătura unui om de la București care refuză să vină pe teren să facă evaluarea și să o dea, deși toată documentația este deja pregătită. „Am vorbit cu primarul Chirica la un moment dat și mi-a spus că nu știe ce să mai facă cu ăștia de la București. Au fost somați să respecte legea și va trebui să îi dea Primăria în judecată. Nu vrea să vină nimeni de la această societate de filme RADEF, să respecte legea și obligativitatea primite de la Ministerul Culturii, și să vină să facă predarea acestor două cinematografe către Consiliul Municipal. Toate actele sunt făcute, doar președintele, directorul sau ce o fi acest domn de la RADEF trebuie să vină să apostileze acest transfer. Nu vrea, spune că nu vrea să vină, că nu îl interesează,

că nu îl forțează nimeni, că nu și-a primit salariul și lui ce-i iese“, a adăugat Bujor Prelipcean.

O clădire nouă

Dacă primăria ar prelua cinematografele, există promisiunea ca într-un an de zile, fondurile fiind deja identificate, sala mare de la Victoria să poată fi transformată, asanată, renovată și reasamblată într-o sală de repetiții, într-un sediu pentru Filarmonică. „Sala este potrivită concertelor și acustic și ca număr de locuri. Am putea sta acolo, s-ar putea face și o fosă unde să poată sta orchestra, să se poată da și spectacole de operă, să fie o scenă multifuncțională. Însă să se semneze odată actul acela că parcă trăim într-o altă țară“, a mai spus directorul Filarmonicii.

O altă soluție pentru continuarea activității Filarmonicii ar fi identificarea unei resurse de finanțare pentru a construi o clădire nouă, ce ar necesita și fonduri mai puține, pe cei aproximativ 2.000 de metri pătrați pe care i-a intabulat deja instituția culturală, fix din mijlocul complexului în care se regăsește fosta clădire, actualmente aproape o ruină. „Pe suprafața curții interioare se poate construi o sală de concerte care costă mai puțin decât reamenajarea Victoriei sau a clădirii vechi care este a Episcopiei și în care, poate, peste 25 de ani, dacă ar fi renovată, ne vor calcula o chirie fiindcă le va reveni de drept. Am propus asta, dar mi s-a spus că nu este la stradă, nu este vizibilă. Le-am spus, domnilor, o sală a Filarmonicii devine vizibilă prin calitatea programelor, nu prin poziționare“, a mai precizat Bujor Prelipcean. Acesta a mai spus că este pregătit să rămână, dacă va trece de fiecare evaluare anuală, la conducerea instituției până în 2021, când aceasta, prin programele sale europene, ar putea să „dea tonul la marșul triumfal care să ducă Iașul pe cea mai înaltă culme culturală“.

Ali Eskandarian – Anii de aur

„Suplimentul de cultură“ publică în avanpremieră un fragment din romanul *Anii de aur*, de Ali Eskandarian, traducerea din limba engleză de Dan Sociu, care va apărea în curând în colecția „Biblioteca Polirom. Actual“, la Editura Polirom.

– Fragment –

În timp ce merg pe jos spre Williamsburg Bridge, primesc un telefon de la Michael. L-am cunoscut acum două săptămâni la o petrecere jalnică de corporatiști încuiați. Era una din petrecerile alea la care mă duc pentru că vreun prieten vechi mă imploră să mai stau cu el, iar eu știu că o să fie multă băutură gratis. La asta m-a invitat Lexi. O știu din Dallas, de pe vremea când mergeam împreună la cinema, e o fată bună, cu gropițe drăguțe în obraji și coapse frumoase, una care s-a copt mai lent. Și ce conversații plictisitoare răsunau între pereții ăia!

Michael a intrat în vorbă cu mine și mi-a zis că e pictor, tocmai se întorsese de la o expoziție personală din Berlin. Un băiat de bani gata, din câte am înțeles eu. Verile și le petrecea în sudul Franței, iernile, în Alpii elvețieni. Îi plăcuse de mine – poate pentru atitudinea mea țepoasă. Câteodată stilul meu de beție morocănoasă îi amuză pe unii, în special pe baștani care sunt mereu puțați în cur. Oricum, mi-a zis că a auzit de mine de la Lexi, că a aflat că sunt un cântăreț incredibil și altele de-astea. Cred că e bisexual,

chestie cu care sunt OK. E bogat și eu am nevoie de mâncare. Ce noroc! Îi spun portarului la cine merg și iau liftul până la apartamentul lui Michael. E într-una dintre clădirile alea noi, uriașe, de pe malul Hudsonului. Genul ăsta de locuri mă face să borâsc. Ușa se deschide și sunt întâmpinat de o femeie înaltă, îmbrăcată impecabil, care vorbește la telefon.

— Ultimul lucru pe care l-am vrea ar fi încă un dezastru ca ăla. De ce ar face așa ceva? ăsta nu-i un motiv... Numai să ai grijă să-i garantezi că va primi de la început suma care trebuie... și... și... că PR-ul e la standardele cele mai înalte. Nu suntem noi responsabili dacă...

O urmez prin apartamentul spațios, decorat într-un stil grozav de șic, cu o grămadă de artă modernă agățată pe pereți. În living, Michael fotografiază două tinere mai mult dezbrăcate decât îmbrăcate. E un soi de scenă de început de vară în Grecia sau, poate, copiii Ofirului aducându-i aurul lui Solomon, mi-e greu să-mi dau seama. Fetele sunt foarte atrăgătoare, fotomodele, frumuseți statuare cu mantii de purpură tyriană. Michael se oprește o clipă din pozat, cât să mă salute.

— Salut, amice, ce mai faci? Ai făcut cunoștință cu Barbara?, mă întrebă el, arătând spre femeia care vorbea la telefon.

— Salut, nu, n-am făcut. Bună, Barbara, spun eu, dar Barbara e ocupată cu conversația ei.

— Ce zici? Drăguț, nu?, spune Michael și arată cu capul către fete, ținând în continuare aparatul de fotografiat în mâini.

— Da... Bună, le spun eu fetelor, dar ele nu-și ies din rol.

Nu-s aici să piardă vremea. Par să aibă cariere serioase în *modelling*.

— Bun, păi, fă-te comod, ia-ți ceva de băut, o bere, ce vrei tu, știu că-ți place să bei, așa că ia ce vrei, fă ce vrei. Noi terminăm imediat aici și pe urmă putem să mâncăm.

— OK, mersi, așa o să fac.

Mă duc la bucătărie, deschid frigiderul, care-i plin cu tot ce-i mai bun pe lume, și-mi aleg o bere cehească de calitate.

Peste puțină vreme stăm în jurul unei mese cu mâncare și băutură. Michael ne povestește cum l-a întâlnit pe Warhol. Nu-mi pasă dacă minte sau nu. Mi se rupe de tot ce zice.

— Nu, nu-l știam, eram un puști. Asta a fost un pic înainte să moară, nici măcar nu prea am povestit faza... Bănuiesc că nu eram acasă de fiecare dată când trecea pe la noi, dar nu mai știu. În fine, deci am zis atunci „Mami, ce-i cu părul lui? Îmi place tare mult“ și ea a râs și s-a făcut că nu aude.

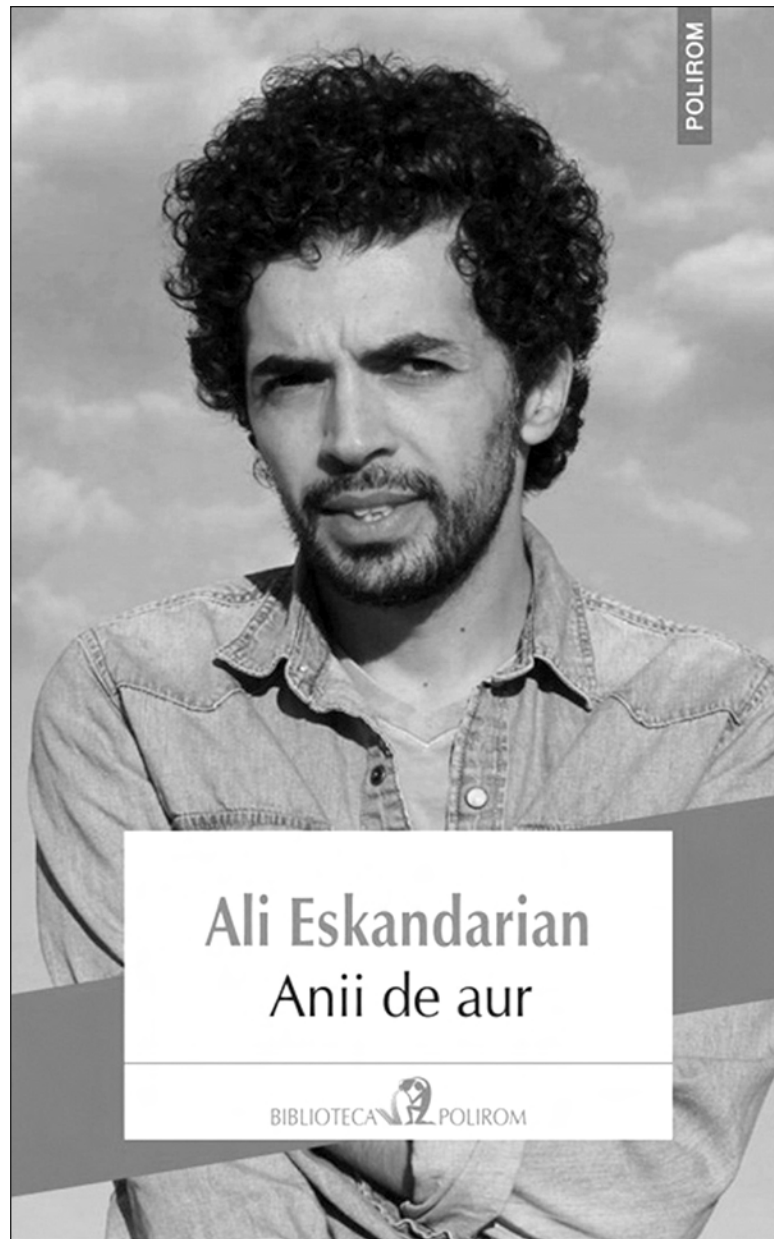
— Și el ce-a zis?, întreabă una dintre fotomodele.

— A zis ceva de genul „Elaine, băiatul tău e enervant ca naiba, dar are o față minunată“ sau așa ceva. Cam asta e povestea mea, spune Michael și vocea îi devine tot mai efeminată pe măsură ce soarbe din băutură.

Dă muzica tare de tot și o recunosc imediat: e tocmai *Boleroul* lui Ravel. Începe să fugă după una dintre fete. Dispar în altă cameră și după câteva minute se întorc cu un cuțar uriaș, îl deschid și încep să probeze diverse costume. Barbara încă vorbește la telefon și e total indiferentă la scenă. Eu stau pe o canapea, beau și ascult vorbăria precipitată a uneia dintre fete. Ne înfigem și în cocaina pe care Michael a pus-o pe măsuta de cafea, în fața noastră.

— S-a distrat bine în Milano câteva zile la rând. Hei! Aveți grijă, e rochia mea preferată. Sunt o pereche drăguță ăștia doi, nu? Stai s-o vezi când pune lanțurile și bicele pe bietul de el. Îi place să rănească și să fie rănită, știi ce zic? Știi? M-a inițiat și pe mine, m-a învățat niște șmecherii. Poți să faci bani serioși cu biciuital bogătașilor. Nu că așa face așa ceva. Ce nu înțeleg eu e treaba aia cu călcatul pe coaie. Care-i plăcerea? Să fii plesnit cu biciul, OK, dar tocuri ascuțite pe coaie?

Si-o ține tot așa, iar eu încerc să-mi amintesc cum o cheamă. Mă hotărâsc să-i zic Ochi Pustii. Are

tenul fin, cremos, îmi amintește de Gene Tierney tânără, vocea îi e seacă, sardonică și monotonă, sufletul ei purpuriu îmi dă fiori. Nu vreau să stau aici toată seara și să-i văd pe proștii ăștia cum își pun în scenă viețile în fața mea.

Fata vorbește și eu mă uit într-o cameră video ce se focalizează pe diferite părți ale corpului ei. Măcar e frumoasă. Camera i se oprește pe buze, îi coboară pe gât, trece peste sânii ei mici și rotunzi, îi urmărește conturul picioarelor de la șolduri până la degete, apoi revine, îi intră sub fustă, o dezbracă și o fute în tăcere. Brusc, abdomenul ei dezgolit strălucește pe ecran, fotomodelul ține o țigară aprinsă în mână, fumul urcă în rotocoale, părul negru îi cade pe spate, ochii ei pustii clipesc și privesc goi drept în față, merge către un perete, ridică încet brațele și își pune palmele pe zid, întoarce capul, buzele ei îmi trimit o sărutare. Mi se termină filmul și camera se oprește.

AUTORUL

ALI ESKANDARIAN (1978-2013), talentat muzician de origine iraniano-americană, s-a născut în Pensacola, Florida. Întors în Iran, a copilărit în Teheran, însă, după Revoluția Iraniană, familia sa a primit azil politic în Germania, iar ulterior s-a stabilit în Statele Unite, în Dallas. Din 2003, Ali Eskandarian a trăit în New York, unde și-a clădit o carieră de muzician. A cântat împreună cu o formație de tineri imigranți iranieni, The Yellow Dogs, și a făcut mai multe turnee prin Statele Unite. În 2013, Eskandarian a fost împușcat mortal în New York, împreună cu alți doi membri ai formației The Yellow Dogs, de către un fost membru al altei formații de muzicieni iranieni.

CARTEA

Anii de aur a apărut în Statele Unite după moartea tragică a autorului și a cunoscut un succes instantaneu. Considerat „un roman cu adevărat unic, fabulos și acid“, volumul este o relatare în ritm alert și captivant a unui fragment din viața unui muzician rock'n'roll din Iran care a crescut în America. Personajul central, chitaristul Ali, duce un trai boem, mereu la limita supraviețuirii, mereu între turnee, concerte și petreceri cu foarte mult alcool, droguri, sex și iubiri pasagere. Imigrant perfect integrat în societatea americană, Ali privește cu ochi critic ambele sale culturi. Amintirile decupate din trecutul său iraniano-american și comentariile încărcate de cinism construiesc o imagine realistă a vieții contemporane, căreia artistul frământat îi simte efemeritatea. Un roman insurgent și rebel, în care sexul, drogurile și promiscuitatea încearcă să umple un gol existențial, *Anii de aur* este în primul rând o carte despre tulburata lume modernă.

„Sataniștii” care au schimbat muzica

Black Sabbath spun că au ajuns la capătul drumului și se pregătesc să își ia rămas-bun, definitiv, de la fani.

Black Sabbath pun capăt unei cariere care a durat aproape jumătate de secol. Ultimul an a fost foarte greu pentru cei patru membri ai trupei, printre problemele acestora numărându-se pierderea pe drum a bateristului original, Bill Ward, supărat pe o dispută cu privire la roialități, și lupta cu cancerul a chitaristului Tony Iommi.

În lumina acestor probleme, planurile originale ale trupei s-au schimbat dramatic. Inițial, Sabbath intenționa să scoată un nou disc. În octombrie însă, trupa a renunțat la această idee, preferând să se concentreze asupra unui lung turneu de despărțire, intitulat „The End”, turneu ce va începe în ianuarie 2016.

„Oamenii nu sunt chiar atât de

interesati să asculte piese noi”, a explicat Ozzy Osbourne, într-un interviu acordat revistei „Rolling Stones”. Iar un nou album de studio ar fi creat anumite probleme. „Dacă era să scoatem un disc înaintea turneului am fi avut nevoie de trei, patru ani ca să-l terminăm. Dorim acum să punem punct câtă vreme suntem în vârf”, spune Ozzy.

„Chiar nu mai pot face asta”, spune și Iommi. „Corpul meu nu mai rezistă.”

Cu toate acestea, celebrul chitarist a adus în discuție și un alt motiv pentru renunțarea la album. El spune că a compus mult material nou, dar că ceilalți membri, în special basistul Geezer Butler, nu prea aveau chef de o nouă aventură discografică.

Cât despre Ozzy, el nu dă semne că vrea să se liniștească. „Am să fac un album solo și apoi un turneu”, spune Ozzy. „Nevastă-mea e *shopaholică* și toată ziua aruncă bani pe pantofi sau altceva, deci trebuie să fac rost de bani în permanentă.”

Orice despărțire e tristă, dar 50 de ani de carieră de succes stau mărturie pentru locul extrem de important ocupat de Black Sabbath în istoria muzicii în general și a muzicii rock în special. Spre deosebire de colegii de generație Led Zeppelin sau The Rolling Stones, ei n-au fost niciodată „zei” intangibili ai rockului, ci, mai degrabă, cum spun mulți istorici, niște „outsideri proletari care aveau mai multe în comun cu publicul lor decât superstarurile vremii”.

Pentru cei patru membri inițiali ai trupei (Iommi, Butler, Ward și Osbourne), heavy metalul (pe care ei l-au inventat, de fapt) a reprezentat salvarea de la viața săracă și deprimantă pe care le-o oferea orașul natal Birmingham.

Atmosfera depresivă și lipsită

de speranță în care au crescut a influențat muzica lor: riff-urile grele, monolitice, versurile parcă desprinse din povești horror. Un nou *sound*, care le-a atras imediat renumele de „sataniști” (fără nici o legătură cu realitatea) și dezaprobarea criticilor vremii. În același timp, această respingere n-a făcut decât să strângă legăturile cu publicul lor, fani care nu (mai) credeau în idealurile flower-power și vedeau un viitor fără viitor, același tip de fani câștigați mai apoi de Sex Pistols și formațiile punk.

Black Sabbath au vândut milioane de discuri, au umplut arene și au influențat noul gen pe care îl creaseră, devenind modele și surse de inspirație pentru generații de alți muzicieni.

Cumva, cei de la Black Sabbath, în diverse forme și incarnări, au reușit să reziste în toate aceste decenii, devenind încet și sigur legendari.

„Moștenirea noastră?”, se întreabă Ozzy. „Îmi este de ajuns să știu că lumea își aduce aminte de mine!”

Suplimentul lui Jup

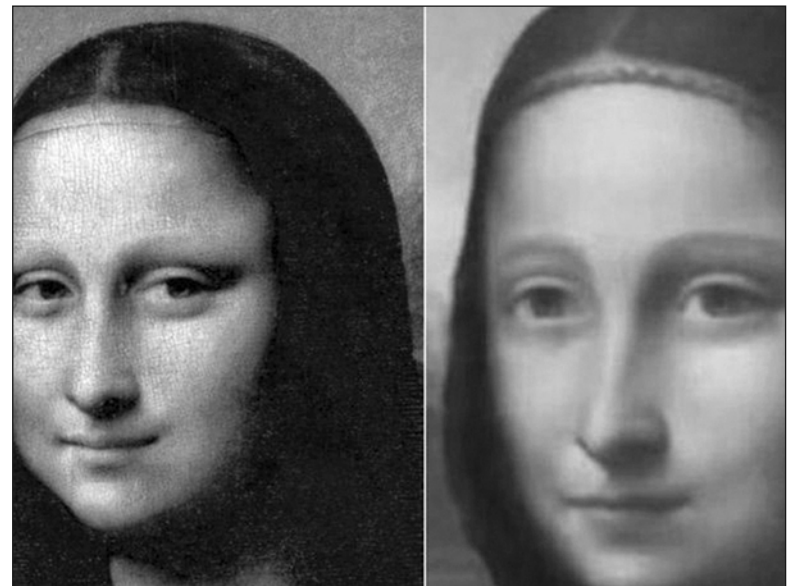

Femeia care se ascunde sub Gioconda

Sub *Gioconda* lui Leonardo da Vinci zâmbește altă femeie, susține savantul francez Pascal Cotte, specialist în opera marelui artist renesanțist.

Cotte a descoperit acest portret ascuns grație unei tehnici speciale numită LAM (layer amplifier method), tehnologie care permite cercetătorilor „să analizeze exact ce se găsește sub straturile de vopsea pe care putem să le dăm la o parte, ca foile unei cepe. Asta ne permite să stabilim o cronologie a picturii”.

Pascal Cotte este de acord că *Gioconda* reprezintă, așa cum cred cei mai mulți specialiști, portretul frumoasei Lisa Gherardini, soția unui negustor bogat din Florența, Francesco del Giocondo. Numai că, sub acest portret legendar, Cotte susține că există alte trei desene, recompuse

și suprapuse, reprezentând o femeie mai tânără. Alți savanți sunt sceptici. „Nu cred că sunt portrete diferite”, spune Martin Kemp,

profesor emerit la Oxford. „Văd asta mai degrabă ca o evoluție a procesului artistic. Sunt absolut convins că Mona Lisa este Lisa.”

Absurd: un Hristos prea „alb” este un bun motiv de judecată

Un anume Justin Renel Joseph a găsit o modalitate interesantă de a se băga în seamă: a dat în judecată Muzeul Metropolitan de Artă din New York pentru discriminare.

Mărul discordiei? Patru tablouri clasice, expuse la muzeu: *Răstignire* de Francesco Granacci, *Miracolul pâinilor și peștilor* de Tintoretto, *Înviearea* de Perugino și *Sfânta Familie și îngerii* de Sebastiano Ricci. Motivul? Justin Renel Joseph este deranjat că, în aceste tablouri, Hristos este reprezentat ca un bărbat de rasă albă.

Această aberație se bazează pe un document serios, totuși, Civil Rights Act din 1964, care interzice discriminarea bazată pe rasă sau culoarea pielii. Pentru americanul în vârstă de 33 de ani e un pretext să se plângă de faptul că: „pictorii i-au schimbat lui Hristos culoarea pielii pentru a-l face agreabil din punct de vedere estetic în ochii albilor. Dau în judecată această instituție publică pentru că nu are dreptul să facă discriminări”.

Joseph pretinde că, văzând aceste tablouri, a fost supus stresului și a creat un site pentru a-și

susține cauza. El consideră că aceste tablouri implică faptul că un personaj important precum Iisus Hristos nu poate să îi semene ceea ce îl face pe el, Joseph, să se simtă „respins de societate”.

„Când aceste opere au fost pictate, se obișnuia ca artiștii să reprezinte personajele cu aceleași caracteristici fizice ca ale populației locale. Este un fenomen ce se regăsește și în alte culturi”, a explicat un purtător de cuvânt al muzeului.

„Acest proces”, comentează „Slate”, „nu va duce probabil nicăieri, dar reflectă felul în care unii americani resping opere clasice din istoria artei atunci când acestea nu corespund valorilor actuale”. „Slate” amintește că la Universitatea Columbia anumiți studenți au cerut ca volumul *Metamorfoze* de Ovidiu să fie însoțit de un avertisment, pentru că pomenește de o scenă de viol care i-ar putea șoca pe sensibili studenți de astăzi.

Geddy Lee și viitorul Rush

Aflat la Londra pentru a promova ultimul album live al celebrului trio canadian Rush, basistul și vocalistul Geddy Lee a trebuit să comenteze zvonurile privind „pensionarea” formației.

Zvonurile au început să circule după ce s-a anunțat că bateristul Neil Peart se consideră „retras”. Lee însă are altă părere: „E drept, pe măsură ce îmbătrânești, iar renunțarea la turnee devine o opțiune, nu mai iei ca sigure spectacolele pe care ți le propui. Eu sunt numai unul dintre

cei trei membri ai trupei și fiecare are ideile lui cu privire la viitor. Nu sunt sigur acum dacă vor

mai fi sau nu alte turnee, dar rămân optimist cu privire la viitorul Rush”.

Pagini realizate de Dragoș Cojocaru

Bruce Springsteen, foarte ocupat în 2016

The Boss și-a făcut planurile pentru anul următor: va face un turneu de promovare a reeditării albumului său din 1980, *The River*, după care va lansa un nou album și, pe urmă, va organiza un nou turneu.

Știrea despre acest nou album a fost dată de însuși Springsteen, un album pe care îl descrie ca fiind „mai mult un proiect solo”. Până atunci, Bruce Springsteen va fi foarte ocupat cu turneul de promovare a mult așteptatei lansări a box-set-ului *The Ties That Bind: The River Collection*, în cursul căreia albumul *The River* va fi cântat în întregime. De asemenea, acestea vor fi înregistrate pentru a fi lansate ulterior.

Război și pace: un maraton rusesc

Nu mai puțin de 1.300 de persoane s-au înscris într-un maraton cultural mai puțin obișnuit, în Rusia: o lectură publică, ce durează patru zile, a celor 800 de pagini ale romanului *Război și pace* de Lev Tolstoi.

„Maratonul” a început în dimineața zilei de 8 decembrie și este transmis la televiziune și la radio în ritm de un volum pe zi. În joc s-au prins sute de anonimi, dar și

actori, universitari, sportivi, oameni politici, chiar și un cosmonaut de pe Stația Spațială, care, rând pe rând, două-trei minute fiecare, vor citi câte un fragment din opera lui Tolstoi. „Tolstoi înseamnă țara noastră, în aceeași măsură ca frontierele sau moneda națională”, spune Fekla Tolstaia, cea care a avut inițiativa acestui „maraton” și este stră-strănepoata marelui scriitor.

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 4, CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214111, fax: 0232/ 214111

Senior editor:
Lucian Dan Teodorovici

Redactor-șef:
George Onofrei

Editor:
Anca Baraboi

Redactor:
Andra Petrariu

DTP:
Adina Ciocoiu

Rubrici permanente:
Bobi (Fără zahăr), Mădălina Coocea, Dragoș Cojocaru, Andrei Crăciun, Daniel Cristea-Enache, Florin Ghetău, Radu Pavel Gheo, Florin Lăzărescu

Carte:
Doris Mironescu, Eli Bădică, Codruț Constantinescu, Marius Mihet, Cristian Teodorescu, Bogdan-Alexandru Stănescu, Alina Purcaru

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu

Film: Iulia Blaga

Teatru: Oltița Cîntec

Caricatură:
Lucian Amarii (Jup)

Grafică:
Ion Barbu

Actualitate:
R. Chiruță, Cătălin Hopulea, Ioan Stoleru

Publicitate: tel. 0232/ 252294

Distribuție: Mihai Sărbu, tel. 0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

Abonamente: tel. 0232/214100
Tarife de abonament: 30,25 lei pentru 3 luni; 60,5 lei pentru 6 luni; 121 lei pentru 12 luni

„Suplimentul de cultură” este tipărit cu sprijinul Adevărul Holding

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului »
Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

Steve Jobs

Nu-i nevoie să te pricepi la computere ca să guști *Steve Jobs*, unul dintre cele mai bune filme ale lui Danny Boyle și o mostră de virtuozitate scenaristică. Filmul se bazează pe biografia omonimă, scrisă la cererea lui Jobs de Walter Isaacson, după interviuarea a peste 100 de oameni încurajați chiar de Jobs să fie foarte sinceri. Deși n-a intervenit în editare, eroul a rezistat totul până la capăt, cartea apărând la 19 zile după moartea sa, în 2011.

Boyle își mulează entuziasmul pe scenariul matematic al lui Aaron Sorkin, care extrage din carte doar trei momente: 1984 – lansarea lui Apple Macintosh, 1988 – lansarea computerului NeXT și 1998 – lansarea iMac. Li se adaugă câteva foarte scurte flashback-uri și mici introduceri pentru actele doi și trei, rezumând ce s-a întâmplat între timp. Capitolele au loc într-un spațiu închis (o sală de spectacol cu dependențele ei) unde câteva persoane importante din viața lui Jobs vin să-l vadă: directoarea de marketing Joanna Hoffman (Kate Winslet), cofondatorul Apple Steve Wozniak (Seth Rogen), CEO-ul Apple John Scully

Film

Iulia Blaga

(Jeff Daniels), *team developer*-ul Apple Andy Hertzfeld (Michael Stuhlbarg), fosta iubită Chrisann (Katherine Watersone) și fiica Lisa (interpretată de Makenzie Moss, Ripley Sobo și Perla Haney-Jardine). Mai multe fire narrative se înnoadă de la un capitol la altul. Pe scurt, ele țin de relația lui Jobs cu fiica pe care n-a recunoscut-o decât târziu și de relația sa cu prietenii și colegii de la Apple – minată de individualismul, perfecționismul și rigiditatea lui Jobs, care a crezut (până la un punct) doar în propriile versiuni asupra realității.

După tone de filme biografice care aglomerează detalii și trec de multe ori ca rapidul prin viața cuiva fără a-i detecta firul roșu, cum se spune, dar cu pretenția că au bifat tot (deci că sunt obiective), Sorkin face din câteva date o poveste „parte pentru întreg” în care eroul se lasă cunoscut nu exhaustiv și nici măcar printre rânduri, ci mai ales prin marile spații goale dintre ele. Sorkin (de)scrie un cub perfect (vezi cubul lui Jobs, calculatorul NeXT imaginat la milimetru). Cubul lui Jobs arăta impecabil, dar n-avea sistem de operare. Cubul lui Sorkin & Boyle e o rețea de dialoguri construite în jurul unor elemente de

bază și al unor elipse pe care le umple, sistemul de operare fiind, probabil, însuși spectatorul care trebuie să termine construcția folosind cunoștințele, părerile și empatia lui.

Filmul nici n-are acțiune propriu-zisă, doar dialoguri. Nu vedem ce se întâmplă în cadrul acestor lansări unde acționarii aclamează ca la meci. De fiecare dată, tăietura e abruptă odată ce Jobs ajunge pe scenă – cu o singură mică diferență, la final, care dă un fel de happy-end filmului. Dar o biografie, pare să spună filmul, nu este despre fapte, ci comentariul asupra lor, ecoul lor, punctul de vedere al celorlalți. Persoana reală care inspiră o biografie poate fi și în același timp nu poate fi așa

cum îl văd ceilalți. Noi nu vedem ce a făcut/face Steve Jobs, ci comentariul lui sau al altora despre ce a făcut/face el. Transformarea lui Jobs dintr-un inovator genial, dar fără inimă, într-o persoană empatică nu are loc într-un plan vizibil, însă o simți mai ales în spațiile goale. Probabil că Steve Wozniak asta a simțit când a spus, după ce a văzut un *rough cut*, că i s-a părut că-l vede pe adevăratul Jobs. Asta e cel mai mare compliment pentru un *biopic*, deși există comentarii cum că filmul ar fi o ficțiune cu rădăcini în real, nu un *biopic*. Puneți această declarație față în față cu altele care spun că portretul e incomplet și răuvoitor.

Sorkin, Boyle și toată distribuția în frunte cu Michael Fassbender

reușesc, de fapt, ceva rar – să facă în același timp un portret obiectiv, unul respectuos, dar și un „iWorship” (cum scrie „The Guardian”). Filmul are capacitatea să fie în același timp rece ca gheața / fierbinte, departe de subiect, în metatext/suficient de aproape cât să vadă conturul eroului topindu-se în povestea oricui. La final, cel puțin în cubul terminat de mine, nu mai există Jobs inovatorul genial, ci un om care face pace cu trecutul. Această nuanță paradoxală, jucăușă și, în același timp, ineluctabilă probabil că i-ar fi plăcut lui Steve Jobs.

Steve Jobs, de Danny Boyle.
Cu: Michael Fassbender, Kate Winslet, Seth Rogen, Jeff Daniels

Voi n-ați întrebat FĂRĂ ZAHĂR vă răspunde

Bobi

Cenzurat

— Vai, Stela, arăți tare bine azi. Se vede că îți priește *beep!*
— Îmi priește, cum să nu? Observ și eu, cu cât înaintez mai mult în vârstă, parcă am tot mai mare nevoie de *beep!*

— Important e că îți face bine. Cred că doar o femeie de fier ar putea să se descurce fără *beep!*
— Probabil că da, dar la mine nu e cazul. Știi și tu că sunt o persoană sensibilă. Dar uite, îmi iau doza zilnică și sunt fresh.
— O dată pe zi îți ajunge?
— Nu. De trei ori, dimineață, prânz și seara.
— Auzi, dar nu-ți rămâne în gât? Mă gândesc că atâtea *beep!* sunt greu de înghițit.

— Eh, sunt obișnuită. Ia uite, a venit și Nico! Ce faci, feto? Tot după *beep!* umbli?
— Hei, dă să te pup. Muah! Da, am ne voie de ceva pentru ten, că mi-au apărut câteva coșuri.
— Sunt de la machiaj, tot așa pătesc și eu. Dar se tratează cu *beep!* Trebuie să te ungi pe față și să masezi bine-bine. Fato, dar tu acasă nu ai *beep!*
— Am, dar parcă nu mă mulțumește calitatea. Am zis că mai bine să caut în oraș. Dacă găsesc una mare, îmi ajunge pentru o lună. Scot din ea câte puțin în fiecare seară, înainte de culcare și îmi fac așa, ca un fel de mască.
— Auzi, dar tu știi că odată mi s-a făcut rău de la *beep!*
— Cum așa? În mod normal, de la *beep!* te simți bine.
— Nu știi, feto, m-a durut ficatul. Mi-a dat niște înțepături de îmi

venea să mă pun jos.
— Dar tu crezi că *beep!* a ajuns la ficat?
— Anumite substanțe din *beep!*, sigur au ajuns.
— Eu am noroc, ficatul îmi funcționează perfect. Ar fi bine dacă aș reuși să mă las de fumat și de băut cafea.
— Nu poți bea cafeaua fără țigară, așa-i?
— Nu, cred că sunt dependentă de gestul în sine.
— Și îți face rău?
— Uneori simt palpații la inimă. Mă ia cu leșin, apoi îmi bate ca nebuna. Și mă calmez doar dacă iau o lingură de zahăr.
— Nu e bun, feto, că te îngrașă! Tu nu ai auzit că *beep!* face bine la palpații?
— Nu știam.
— Păi stai, că îți explic eu. Deci bagi o *beep!* în gură și o ții sub limbă.

— Mersi că mi-ai spus. Auzi, dar pentru febră ce-mi recomanzi?
— Dacă ai febră mare, îți recomand să-ți introduci *beep!* în fund.
— Pe bune? Nu am încercat niciodată. Dar nu doare?
— Nu, e doar o senzație de jenă, la început. Dar cu timpul te obișnuiești.
— Și în cât timp cedează starea febrilă?
— În maximum o oră. Substanțele din *beep!* sunt resorbite la nivelul colonului și te simți mult mai bine.
— Of, ce ne-am face noi fără *beep!*?

Am citit recent că un membru al Parlamentului României a propus un proiect de lege prin care să fie interzise reclamele pentru farmacii și medicamente, la radiouri și televiziuni.

ISSN 1584-8272

